

Fred
Uhlman
L'amic
retrobat

de

L'arribada de Hitler al poder el 1933 posa punt final a l'amistat de dos companys d'escola. Un d'ells és jueu, l'altre és membre d'una de les famílies més aristocràtiques de Suàbia. Al llarg d'un any ho havien compartit tot, però arriba un moment en què les seves diferències esdevenen insalvables. El jueu deixarà Alemanya per anar-se'n a Amèrica i oblidar allà el seu país nadiu i el seu gran amic. Trenta anys després, sense esperar-s'ho, el retrobarà novament.

Fred Uhlman

L'amic retrobat

ePub r1.1

Titivillus 29.10.2019

Títol original: *Reunion*
Fred Uhlman, 1971
Traducció: Dolors Udina, 1987

Editor digital: Titivillus
ePub base r2.1

Va entrar a la meva vida el febrer del 1932 i no la va deixar mai més. Ha passat més d'un quart de segle des de llavors, més de nou mil dies, irregulars i avorrits, buits, amb la sensació d'esforçar-me i treballar sense esperança. Dies i anys, la majoria, tan morts com les fulles seques d'un arbre sec.

Puc recordar perfectament el dia i l'hora que els meus ulls es van fixar en aquest noi que es convertiria en la causa de la meva felicitat més gran i del més gran desesper. Era dos dies després del meu setzè aniversari, a les tres de la tarda d'un dia gris i fosc, un dia d'hivern alemany. Jo era al Karl Alexander Gymnasium de Stuttgart, l'escola més famosa de Württemberg, fundada el 1521, l'any que Luter es presentà a Carles V, diví emperador romà i rei d'Espanya.

Recordo tots els detalls: l'aula de classe amb els pesats bancs i les taules, l'olor agra i rància de quaranta abrics humits, els bassals de neu fosa, les línies marronoses i grogues de les parets grises on feia temps, abans de la revolució, s'havien exposat els retrats del kàiser Guillem i del rei de Württemberg. Si tanco els ulls, encara puc veure les esquenes dels meus companys, molts dels quals acabaren morint a les estepes russes o a les arenes de l'Alamein. Encara puc sentir la veu cansada i desil·lusionada de Herr Zimmermann, el qual, condemnat a ensenyar tota la vida, havia acceptat el seu destí amb una resignació trista. Era un home de pell olivenca amb els cabells, el bigoti i la punxeguda barba tintats de gris. Mirava cap al món amb un pinçanàs encastat a la punta del nas amb l'expressió d'un gos bastard que busca menjar. Tot i que probablement no tenia més de cinquanta anys, a nosaltres ens feia l'efecte que en tenia vuitanta. El menyspreàvem perquè era amable i gentil i perquè feia olor d'home pobre —probablement el seu pis de dues cambres no tenia bany— i perquè duia un vestit apedaçat, brillant i verdós que li servia per a tota la tardor i per als llargs mesos d'hivern (tenia un segon vestit per posar-se a la primavera i a l'estiu). El tractàvem amb menyspreu i de vegades amb crueltat, la crueltat covarda que tants joves sans mostren envers el feble, el vell i l'indefens.

S'estava fent fosc, però no tant per haver d'encendre els llums, i més enllà de la finestra es podia veure encara clarament l'església dels militars, un edifici lleig de finals del segle XIX, embellit en aquells moments per la neu que cobria les dues torres bessones que perforaven el cel plomís. Eren també molt bonics els blancs turons que encerclaven la meva ciutat, més enllà de la qual semblava acabar-se el món i començar el misteri. Estava mig adormit i mig despert, fent gargots, somiant, arrencant-me de tant en tant un cabell del cap per tal de mantenir-me despert, quan es va sentir un truc a la porta i, sense donar temps a Herr Zimmermann de dir *Herein*, va entrar el professor Klett, cap d'estudis. Però ningú no va mirar-se aquell homenet primmirat perquè tots els ulls es desviaren cap al desconegut que el seguia, tal com Fedrus hauria pogut seguir Sòcrates.

Ens el vam quedar mirant com si haguéssim vist un fantasma. El que em va xocar, i el que va xocar probablement a tots els altres, més que el seu port segur de si mateix, més que els seus aires aristocràtics i el somriure suau, lleugerament desdenyós, va ser la seva elegància. Pel que es refereix a l'estil de vestir, tots nosaltres fèiem una fila ben monòtona. La major part de les nostres mares pensaven que, per anar a l'escola, no calia res més que una roba dura i resistent. Encara no ens interessaven gaire les dones i, per tant, no ens molestava anar vestits amb jaquetes funcionals i de batalla i amb els pantalons que ens compraven amb l'única esperança que duressin fins a fer-se petits.

Però aquest noi era diferent. Portava pantalons llargs, amb un tall i uns plecs perfectes que, òbviament, no penjaven com els nostres. El vestit que duia semblava molt car: era d'un gris clar amb una mostra d'espiga i, quasi segur, tenia «garantia anglesa». La camisa era blau cel i la corbata, blau fosc amb piquets blancs; al seu costat, els nostres colls es veien bruts, greixosos i amb aspecte de cordes. Tot i que consideràvem efeminat qualsevol intent d'anar elegant, no podíem deixar de mirar amb enveja aquell retrat del confort i la distinció.

El professor Klett es va acostar a Herr Zimmermann, li va dir alguna cosa a cau d'orella i va desaparèixer sense que nosaltres ens n'adonéssim perquè totes les mirades estaven concentrades en el nouvingut. Era allà dret sense moure's i amb comport, sense mostrar nervis o timidesa. Segons com, semblava més gran i més fet que tots nosaltres i costava de creure que es tractés simplement d'un noi més. No ens hauria sorprès veure'l desaparèixer tan silenciosament i misteriosament com havia entrat.

Herr Zimmermann es tirà amunt el pinçanàs, va escrutar l'aula amb ulls cansats, va descobrir un seient just davant meu, va baixar de la tarima i, sorprenent-nos a tots, va acompanyar el nouvingut al lloc assignat tot inclinant lleugerament el cap, com si pensés fer-li una reverència però no gosés, i va anar reculant mirant-se tota l'estona el foraster. Un cop assegut de nou a la cadira, li va dirigir la paraula:

—¿Seria tan amable de dir-me el seu nom, el cognom i la data i el lloc de naixement?

El jove es va aixecar.

—Graf von Hohenfels, Konradin —va anunciar—. Nascut el 19 de gener del 1916 a Burg Hohenfels, Württemberg.

Immediatament tornà a seure.

Vaig clavar els ulls en aquell noi estrany que tenia exactament la meva edat, com si fos vingut d'un altre món. No era perquè fos comte. A la classe hi havia uns quants «vons» però no es veien diferents de la resta, que érem fills de comerciants, banquers, pastors, sastres o oficials de tren. Hi havia el *freiherr* von Gall, un pobre noi, fill d'un oficial de l'exèrcit retirat que no tenia res més per oferir als seus fills que margarina. També hi havia el baró von Waldeslust, el pare del qual tenia un castell prop de Wimpfen-am-Neckar i un avantpassat seu havia assolit la noblesa després de prestar uns serveis de natura sospitosa al duc Eberhard Ludwig. Fins i tot teníem un príncep Hubertus Schleim-Gleim-Lichtenstein, però era tan estúpid que ni la seva ascendència principesca podia evitar-li ser motiu de befa.

Però aquest era diferent. Els Hohenfels eren part de la nostra història. És cert que el seu castell, situat entre Hohenstaufen, el Teck i Hohenzollern, estava en runes i que les derruïdes torres deixaven al descobert el cim de la muntanya, però la seva fama encara era viva. Em sabia les seves gestes tan bé com les d'Escipió l'Africà o les d'Anníbal o Cèsar. Hildebrandt von Hohenfels morí el 1190 intentant salvar Frederic I de Hohenstaufen, el gran Barba-roja, en un viratge sobtat del riu Calycadnus a l'Àsia Menor. Anno von Hohenfels era amic de Frederic II, el més magnífic de tots els Hohenstaufen, Stupor Mundi, i l'havia ajudat a escriure el seu llibre, *De arte venandi cum avibus*. Va morir a Salern l'any 1247 als braços de l'Emperador. (El seu cos reposa encara a Catània, en un sarcòfag sostingut per quatre lleons). Frederick von Hohenfels, enterrat a Kloster Hirschau, va ser assassinat a Pavia després d'haver fet presoner Francesc I de França. Waldemar von Hohenfels va caure a Leipzig. Dos germans, Fritz i Ulrich, van perdre la vida a Champigny el 1871, primer el més jove, i el més gran quan intentava portar-lo a un lloc arcerat. Un altre Frederick von Hohenfels va morir a Verdun.

I allà, a un o dos metres de mi, seia un membre d'aquesta il·lustre família suàbia, compartint amb mi la mateixa aula i sota la meva mirada observadora i embadalida. M'interessaven tots els moviments que feia: com obria la selecta cartera, com, amb unes mans blanques i netes com una patena (tan diferents de les meves, que eren petites, graponeres i tacades de tinta) treia la seva ploma estilogràfica i els llapis de punta afilada, i com obria i tancava la llibreta. Estava encuriós per tot el que feia: la cura amb què seleccionava el llapis, la manera de seure —erecte, com si de cop i volta s'hagués d'aixecar per impartir una ordre a un exèrcit invisible— i la manera de passar-se la mà pels cabells rossos. Només aconseguia relaxar-me quan ell, com tots els altres, començava a avorrir-se i frisava per sentir el timbre que anunciava un interval entre dues classes. Vaig estudiar aquella cara orgullosa, cisellada a la perfecció, i certament hauria estat difícil trobar un amant que mirés Helena de Troia amb més atenció i amb més consciència de la seva inferioritat. Qui era jo per gosar

parlar amb ell? ¿A quin gueto europeu s'havien encabït els meus avantpassats quan Frederick von Hohenstaufen va oferir la seva enjoiada mà a Anno von Hohenfels? ¿Què podia oferir jo, fill d'un metge jueu, nét i besnét de rabins, i d'un llinatge de petits comerciants i tractants de bestiar, a aquell noi de cabells d'or el nom del qual m'omplia de tal respecte?

¿Com podia ell, en la seva glòria, entendre la meua timidesa, el meu orgull recelós i el meu temor a ser ferit? ¿Què tenia en comú ell, Konradin von Hohenfels, amb mi, Hans Schwarz, tan mancat de seguretat i de gràcia?

Per estrany que sembli, jo no era l'únic que estava massa nerviós per parlar amb ell. Gairebé tots els altres semblaven evitar-lo. Rudes i grollers com érem normalment en les paraules i en els fets, sempre disposats a insultar-nos mútuament amb epítets tals com Pudent, Mala Bèstia, Botifarra, Cara de porc o Bacó, ficant-nos els uns amb els altres amb provocació o sense, estàvem tots callats i torbats per la seva presència i li cedíem el pas quan es dirigia allà on fos. Ells també semblaven sotmesos al seu encantament. Si jo o qualsevol altre hagués gosat aparèixer vestit com el Hohenfels hauria quedat exposat al ridícul més despïtat. Fins i tot Herr Zimmermann semblava tenir por de molestar-lo.

I hi havia una cosa més. Els seus deures eren corregits amb la màxima cura. Mentre Zimmermann es limitava a escriure en els marges dels meus papers observacions tals com «mal construït», «què vol dir això», o «no està malament», «amb compte, si us plau», corregia els seus treballs amb una quantitat d'observacions i explicacions tal que devien costar-li molts minuts de feina extra.

No semblava gaire afectat pel fet que el deixessin sol. Potser ja hi estava avesat. Però mai no va mostrar la més mínima impressió d'orgull o de vanitat ni que volgués ser diferent de la resta de la classe conscientment. Només que, al contrari de nosaltres, era sempre extremament educat, somreïa quan algú li dirigia la paraula i aguantava literalment la porta quan algú volia sortir de la classe. I, amb tot, tots els nois semblaven tenir-li por. L'única cosa que se m'acut és que era la mística Hohenfels allò que, tant a ells com a mi, ens feia tímids i cohibits.

Al principi, fins i tot el príncep i el baró el deixaven sol, però una setmana després de la seva arribada, vaig veure que un dels «vons» se li acostava durant l'interval que seguí a la segona classe. Primer va parlar amb ell el príncep, després ho feren el baró i el *freiherr*. Només vaig poder sentir unes paraules: «La meua tia Hohenlohe», «Maxie va dir» (qui era Maxie?). Van dir més noms, tots òbviament familiars per a ells. Alguns provocaven rialles generalitzades, els altres eren mencionats amb un respecte absolut, gairebé xiuxiuejats, com si hi fos present la reialesa. Però no va semblar que aquest *rencontre* portés enlloc. Quan es trobaven, somreïen i intercanviaven unes quantes paraules, però Konradin es mantenia tan distant com abans.

Uns dies després va ser el torn dels «Caviar de la classe». Eren tres nois, Reutter, Müller i Frank, coneguts amb aquest sobrenom perquè romanien estrictament

allunyats de la resta amb el convenciment que ells i només ells havien de deixar la seva empremta al món. Anaven a sentir òperes i obres de teatre, llegien Baudelaire, Rimbaud i Rilke, parlaven de la paranoia i de l'id, eren admiradors de *Dorian Gray* i de *La saga dels Forsyte* i, evidentment, l'un de l'altre. El pare de Frank era un industrial ric i es trobaven regularment a casa seva on coneixien actors i actrius, un pintor que anava a París de tant en tant a veure «el meu amic Pablo» i unes quantes senyoretes amb ambicions i connexions literàries. Se'ls permetia de fumar i es dirigien a les actrius pel seu nom de pila.

Després de decidir per unanimitat que un Von Hohenfels podia ser una adquisició molt valuosa per a la seva capelleta, s'hi van acostar —si bé amb una certa inquietud. Frank, el menys nerviós dels tres, el va abordar quan sortia de l'aula i va balbucejar unes paraules sobre el «nostre petit saló», sobre lectura de poesies i la necessitat de defensar-se del «*profanum vulgus*», afegint que se sentirien molt complaguts si volia afegir-se a les seves *Litteraturbund*. Hohenfels, que no havia sentit a parlar mai dels Caviar, somrigué educadament, es va referir a com estava d'ocupat «precisament en aquests moments» i va marxar deixant els tres savis frustrats.

No recordo exactament quan va ser que vaig decidir que Konradin havia de ser el meu amic, però que acabaria essent el meu amic, no ho dubtava. Fins que ell va arribar no havia tingut cap amic. A la classe no hi havia cap noi que em semblés digne del meu ideal romàntic de l'amistat, cap que admirés realment, cap per qui estigués disposat a morir i que pogués entendre la meva exigència de confiança, lleialtat i abnegació totals. Tots ells em semblaven més o menys barroers, força vulgars, suabis sans i poc imaginatius —el grup dels Caviar no n'era una excepció. La major part eren agradables i m'hi avenia força. Però de la mateixa manera que jo no sentia res d'especial envers ells, ells tampoc no ho sentien envers mi. No vaig anar mai a casa de cap noi i no en va venir mai cap a casa nostra. Potser podia ser una altra raó per al meu distanciament el fet que tots es mostressin enormement pràctics i que sabessin què volien ser: advocats, funcionaris, professors, pastors i banquers. Jo era l'únic que no en tenia ni idea, només somnis imprecisos i desitjos encara més imprecisos. Tot el que sabia era que volia viatjar i creia que un dia esdevindria un gran poeta.

He dubtat abans d'escriure «un amic per qui estigués disposat a morir». Però després de trenta anys penso que no era una exageració i que hauria estat disposat a morir per un amic, gairebé amb joia. De la mateixa manera que havia acceptat sempre que era *dulce et decorum pro Germania mori*, estava segur que morir *pro amico* també era *dulce et decorum*. Entre els setze i els divuit anys, els nois combinen moltes vegades una innocència ingènua i una puresa radiant de cos i ànima amb la necessitat apassionada de trobar una devoció absoluta i desinteressada. Aquesta fase acostuma a durar un temps molt curt, però, atesa la seva intensitat i unicitat, resulta una de les experiències més precioses de la vida.

Tot el que sabia llavors era que seria el meu amic. Tot me'l feia atractiu. Primer i principalment, la glòria del nom que el distingia —per a mi— de tots els altres nois, incloent-hi els «vons» (de la mateixa manera que m'hauria sentit més atret per la Duquessa de Guermantes que per una Madame Meunier). Després, el seu port altiu, l'elegància, el bon aspecte —¿qui, de fet, podria ser insensible a tot això?— em suggerien poderosament que havia aconseguit per fi trobar algú que s'adaptava al meu ideal d'una amistat.

El problema era com atreure'l. ¿Què podia oferir jo a aquell que havia rebutjat gentilment però amb fermesa els aristòcrates i els Caviar? ¿Com podria conquerir-lo, atrinxerat com estava darrere les barreres de la tradició, del seu orgull natural i de l'arrogància adquirida? Tant més quan no semblava molestar-lo el fet d'estar sol i distant dels altres nois, amb qui només s'ajuntava quan era estrictament necessari.

¿Com atreure la seva atenció, com fer-li veure que jo era diferent d'aquella avorrida tropa, com convèncer-lo que jo i només jo havia de ser el seu amic? No trobava una resposta clara per a aquests problemes. Tot el que sabia, instintivament, era que havia de *destacar*. De sobte vaig començar a interessar-me pel que passava a classe. Normalment tot el que volia era que em deixessin sol amb els meus somnis, sense importunar-me amb preguntes i problemes, tot esperant que sonés el timbre que m'alliberaria d'aquella monotonia. No havia tingut mai cap motiu per desitjar impressionar els meus companys. Un cop aprovats els exàmens, que no em representaven gaires dificultats, per què esforçar-me? ¿Per què intentar impressionar els professors? Aquests homes cansats, desil·lusionats, que acostumaven a dir-nos que *non scholae sed vita discimus* quan a mi em semblava que era exactament a l'inrevés.

Però ara vaig tornar a la vida. Feia un bot cada vegada que tenia alguna cosa a dir. Vaig comentar *Madame Bovary* i l'existència o no-existència d'Homer, vaig atacar Schiller, vaig dir que Heine era un poeta per a viatjants de comerç i vaig convertir Hölderlin en el més gran poeta d'Alemanya, «àdhuc més gran que Goethe». Mirant enrere, me n'adono que estúpid era tot plegat; però vaig deixar certament sorpresos els professors i fins i tot els Caviar se n'adonaren. Els resultats també em sorprengueren a mi. Els professors, que m'havien deixat ja per inútil, van pensar que potser, al capdavant, els seus esforços no havien estat en va i que, per fi, aconseguien una recompensa a la seva tasca. Es dirigiren a mi amb esperances renovades i amb una alegria patètica, gairebé commovedora. Em van demanar que traduís i expliqués algunes escenes de *Faust* i de *Hamlet*, cosa que vaig fer amb molt de gust i vull pensar que amb un cert coneixement. El segon esforç determinant que vaig fer va tenir lloc a les poques hores que dedicàvem a l'exercici físic. En aquella època —potser avui és diferent— els professors del Karl Alexander Gymnasium consideraven

l'esport com un luxe. Anar darrere d'una pilota o llançar-la, com era costum a Amèrica i la Gran Bretanya, els semblava una pèrdua terrible d'un temps valuós que podia dedicar-se amb molts més beneficis a adquirir coneixements. Dues hores a la setmana per estirar el cos era considerat adequat i més que suficient. El professor de gimnàstica era un home sorollós, petit i elàstic. Max Loehr, conegut com Múscul Max, que tenia unes ganes boges de desenvolupar al màxim els nostres pits i braços en la poca estona que ens tenia a la seva disposició. Amb aquesta finalitat, utilitzava tres instruments de tortura internacionalment cèlebres: la barra horitzontal, les paral·leles i el cavall amb arcs. El programa habitual consistia en una correguda al voltant del vestíbul i després estiraments i inclinacions. Després d'aquest escalfament, Múscul Max es dirigia al seu instrument preferit, la barra horitzontal, i ens ensenyava uns quants exercicis tan fàcils per a ell com bufar i fer ampolles, però extremament difícils per a la majoria de nosaltres. Normalment demanava a un dels nois més àgils que emulés la seva actuació i de vegades m'escollia a mi, però en els darrers mesos quasi sempre cridava Eisemann, a qui encantava presumir i a més a més volia ser oficial de la Reichwehr.

Aquest cop estava decidit a interposar-m'hi. Múscul Max es va dirigir cap a la barra horitzontal, es va posar ferm, estirà els braços i saltà amb elegància agafant-se al pal pels mànecs de ferro. Amb una facilitat i habilitat increïbles va elevar el cos a poc a poc, centímetre a centímetre per damunt la barra fins a aturar-se. Llavors va fer un gir a la dreta, deixà anar els braços, tornà a la posició anterior, girà a l'esquerra i tornada a la posició de descans. Però per un moment va semblar que queia, penjat pels genolls i amb les mans quasi tocant a terra. Lentament va començar a balancejar-se ràpid, més ràpid, fins que va tornar al seu lloc damunt la barra i llavors... amb un moviment magnífic es va llançar al buit i aterrà amb un cop sord sobre les puntes dels peus. La seva perícia feia que l'exercici semblés fàcil, però, de fet, exigia un control complet, un equilibri perfecte i també molt de valor. D'aquestes tres qualitats, jo en tenia una mica de les dues primeres però no puc pas dir que fos valent. Al darrer moment sempre dubtava que fos capaç de fer-ho. Gairebé no gosava oferir-me i, quan ho feia, no em passava ni un moment pel cap que ho hagués de fer tan bé com ho havia fet Múscul Max. Entre nosaltres hi havia la mateixa diferència que entre un malabarista capaç de jugar amb sis pilotes alhora i un altre que amb prou penes en domina tres.

En aquella ocasió determinada, vaig fer un pas endavant en el moment que Max acabava la seva demostració i el vaig mirar fixament als ulls. Va dubtar uns segons i després va dir: «Schwarz».

Vaig apropar-me lentament a la barra, em vaig posar ferm i vaig saltar. El meu cos, com el seu abans, va descansar al pal. Vaig mirar al meu voltant. Vaig veure que Max era sota meu, atent a qualsevol relliscada. Els nois em miraven atentament. Vaig mirar Hohenfels i quan vaig veure que tenia els ulls fixos en mi, vaig enlairar el cos de dreta a esquerra i d'esquerra a dreta, em vaig penjar pels genolls, vaig saltar cap

amunt i vaig descansar un segon a la barra. No tenia por, només força de voluntat i un desig. Ho feia per ell. De sobte vaig llançar el cos cap amunt, vaig fer un salt per damunt la barra, vaig volar per l'aire i... *patacada!*

Per sort vaig quedar dret.

Es van sentir algunes rialles apagades, però uns quants van aplaudir; no eren tan mals companys, alguns d'ells...

Dempeus allà parat me'l vaig mirar. No cal dir que Konradin no havia rigut. Tampoc no havia aplaudit. Però em mirava.

Uns dies després em vaig endur unes quantes monedes gregues a l'escola; feia col·lecció de monedes des dels dotze anys. Vaig portar un dracma de plata de Corint, un mussol de Pal·las Atena i un cap d'Alexandre el Gran, i quan vaig veure que Konradin es dirigia al seu lloc, vaig fer veure que les estudiava amb una lupa. Em va veure i, com havia previst, la seva curiositat va poder més que la reserva. Em va demanar si les hi deixava mirar. Per la manera que tenia d'agafar les monedes vaig notar que en sabia alguna cosa; les acariciava com fan els col·leccionistes amb els seus objectes i feia la mateixa expressió contemplativa del col·leccionista. Em va dir que també feia col·lecció de monedes i que el mussol ja el tenia, però que no tenia el cap d'Alexandre. A més a més tenia algunes monedes que jo no tenia.

En aquest punt ens va interrompre l'entrada del professor i, a l'interval de les deu, semblava com si Konradin hagués perdut l'interès i va deixar l'aula sense ni mirar-me. Tot i així... estava feliç. Era la primera vegada que parlava amb mi i estava decidit que no fos l'última.

Tres dies després, el 15 de març —sempre en recordaré la data— em dirigia de l'escola cap a casa. Era una tarda suau i fresca de primavera. Els ametllers havien florit, els safrans eren oberts i el cel era blau clar i verd mar, un cel nòrdic amb un toc italià. Vaig veure Hohenfels davant meu i semblava com si estigués esperant algú. Vaig alentir el pas —em feia por avançar-lo— però vaig continuar endavant perquè hauria estat molt ridícul no fer-ho i a més a més podria haver interpretat malament la meua vacil·lació. Quan era gairebé a la seva alçada, es va girar i em va somriure. Llavors, amb un moviment estranyament maldestre, encara vacil·lant, em va estrènyer la mà.

—Hola, Hans —va dir, i sobtadament vaig adonar-me amb joia i conhort que estava tan intimidat i tan necessitat d'un amic com jo.

No recordo massa cosa del que em va dir Konradin aquell dia ni què li vaig dir jo. Tot el que en sé és que vam estar caminant amunt i avall més d'una hora, com dos joves enamorats, encara nerviosos, encara temorosos l'un de l'altre, però jo sabia que allò era només el començament i que, d'aleshores ençà, la meua vida deixaria de ser buida i avorrida per estar plena d'esperança i riquesa per a tots dos.

Quan finalment vam separar-nos, vaig fer tot el camí fins a casa corrent. Reia, parlava sol, volia cridar i cantar i em va costar molt no dir als meus pares que em sentia feliç, que la meua vida havia canviat i que havia deixat de ser un pidolaire per passar a ser més ric que Cressus. Afortunadament, els meus pares estaven massa ocupats per adonar-se del meu canvi. Estaven acostumats a les meves expressions canviants i avorrides, a les meves respostes evasives i als perllongats silencis que ells atribuïen als «mals del creixement» i a la misteriosa transició de l'adolescència al món adult. De tant en tant la meua mare intentava travessar les meves defenses, una o dues vegades havia tractat d'acariciar-me els cabells, però ja feia temps que ho havia deixat córrer, desanimada per la meua obstinació i manca de resposta.

Però la reacció va venir més tard. Vaig dormir malament perquè estava molt nerviós pensant en el matí següent. ¿Potser ja m'ha oblidat o li sap greu d'haver cedit? ¿Potser ha estat un error deixar-li veure la necessitat que tinc de ser amic seu? ¿Hauria d'haver estat més prudent, més reservat? ¿Potser ha parlat de mi als seus pares i li han dit que vagi amb compte de fer-se amic d'un jueu? Vaig continuar torturant-me d'aquesta manera fins que per fi vaig introduir-me en un son inquiet.

Però els meus temors van resultar no tenir fonament. Quan vaig arribar a la classe, Konradin va venir cap a mi i va seure al meu costat. Manifestava una il·lusió de veure'm tan genuïna i inconfusible que fins i tot jo, suspicax de mena, vaig perdre tot temor. Pel que em va dir, estava claríssim que havia dormit perfectament bé i que ni per un moment havia dubtat de la meva sinceritat i jo em vaig sentir avergonyit d'haver dubtat d'ell.

Des d'aquell dia ens vam fer inseparables. Sempre marxàvem junts de l'escola — vivíem en la mateixa direcció— i als matins m'esperava. La classe, sorpresa al començament, es va acostumar de seguida a la nostra amistat —excepte Bollacher, que després ens va batejar com «Castor i Pollack» i els Caviar, que van decidir ignorar-nos.

Els mesos següents van ser els més feliços de la meua vida. Va venir la primavera i tot el camp era una massa de flors, cireres i pomes, peres i préssecs, mentre els pollancre es vestien de plata i els desmais de groc llimona. Les muntanyes serenes, suaus i blavoses de Suàbia apareixien cobertes de vinyes i d'hortes i coronades de castells, i les petites ciutats medievals tenien ajuntaments amb altes teulades de dos vessants. Des de les seves fonts, situades en columnes i envoltades de monstres que escopien aigua, els ducs o comtes estirats, còmics, ben armats i embigotats de Suàbia, amb noms com Eberhardt el Benvolgut o Ulrich el Terrible, miraven cap a la vall; i el Neckar fluïa amb gentilesa pel costat de les gracioses illes. Tot això produïa una sensació de pau, de confiança en el present i d'esperança en el futur.

Els dissabtes, Konradin i jo acostumàvem a agafar un tren dels lents i anàvem a passar la nit a una de les moltes fondes de fusta on podia aconseguir-se una habitació neta i barata, un menjar excel·lent i vi local. De vegades anàvem a la Selva Negra, on els boscos ombrívols, l'olor dels bolets i les llàgrimes de color ambre de la resina es combinaven amb els corrents d'aigua curulls de truites i amb serradores als marges. De vegades continuàvem caminant fins a arribar al cim de les muntanyes i vèiem a la blavosa llunyania la vall del ràpid Rin, el blau espígol dels Vosges i el campanar de la catedral d'Estrasburg. O ens temptava el Neckar amb les seves

*brises gentils, heralds d'Itàlia
i tu amb els teus pollancre, riu estimat*

o el Danubi amb la seva

profusió d'arbres, de flors blanques, vermelloses,

i més fosques, silvestres, coberts d'un fullatge verd.

De vegades escollíem l'Hegau on hi ha set volcans extingits, o el llac Constança, el més ideal dels llacs. Una vegada vam anar a Hohenstaufen i Teck i Hohenfels. No quedava drete ni una d'aquelles fortaleeses, ni tampoc un senyal que marqués el camí que van seguir els croats cap a Bizanci i Jerusalem. Una mica més enllà hi ha Tübingen, on Hölderlin-Hyperion, el poeta que més admiràvem, havia passat trenta-sis anys de la seva vida sense ser-hi tot, *entrückt von den Göttern*, segrestat pels déus. Tot mirant avall des de la torre la casa de Hölderlin, la seva plàcida mansió, recitàvem el nostre poema preferit:

*Guarnida de peres grogues
I carregada de flors silvestres
La terra s'emmiralla en el llac.
Dolços cignes,
Embriacs de besades
Immergiu els vostres caps
A l'aigua sagrada i temperada.*

*Ai de mi, on puc cercar
A l'hivern les flors,
I on el sol radiant
I on l'ombra de la terra?
S'aixequen parets
Emmudides i fredes, al vent
Onegen senyeres glacials.*

I així van anar passant els dies i els mesos sense que res pertorbés la nostra amistat. Al defora del nostre cercle màgic corrien rumors de malestar polític, però el centre de la tempesta era lluny —a Berlín, d'on arribaven notícies d'enfrontaments entre nazis i comunistes. Stuttgart semblava mantenir-se tan tranquil i raonable com sempre. És cert que hi havia alguns incidents ocasionals. Apareixien esvàstiques a les parets, un ciutadà jueu va ser importunat, van estomacar uns quants comunistes, però la vida en general continuà com sempre. Els *Höhenrestaurants*, l'Òpera i els cafès a l'aire lliure eren plens de gom a gom. Feia calor, les vinyes estaven saturades de raïm i els pomers començaven a corbar-se pel pes de la fruita madura. La gent parlava d'on anirien a passar les vacances d'estiu: els meus pares van dir d'anar a Suïssa i Konradin em va dir que ell aniria a Sicília a trobar-se amb el seu pare i la seva mare. No semblava que hi hagués cap motiu per preocupar-se. La política era assumpte de la gent gran; nosaltres havíem de resoldre els nostres problemes particulars. I d'aquests, ens semblava que el més urgent era el d'aprendre a treure el màxim profit de la vida; i a més a més d'això descobrir quin propòsit tenia la vida, si és que en tenia algun, i com era la condició humana en aquest cosmos aterridor i immesurable. Aquestes qüestions tenien un sentit real i etern i eren molt més importants per a nosaltres que l'existència de figures tan ridícules i efímeres com les de Hitler i Mussolini.

Llavors va passar una cosa que ens va impressionar molt a tots dos i que, a mi, em va afectar especialment.

Fins aleshores, jo sempre havia assumit l'existència d'un Déu poderós i benèvol, creador de l'univers. El meu pare no em parlava mai de religió, deixant-me que cregués en el que jo volgués. Una vegada vaig sentir que deia a la meva mare que, malgrat la manca d'evidències contemporànies, ell creia que havia existit un Jesús històric, un mestre d'ètica jueu de gran saviesa i gentilesa, un profeta com Jeremies o Ezequiel, però que no podia entendre de cap manera com hi havia gent que considerava Jesús el «Fill de Déu». Trobava blasfema i repugnant la idea d'un Déu omnipotent que pogués contemplar passivament com patia el seu Fill en l'amarga i perllongada mort a la creu, un «Pare» diví que no tenia ni l'instint del pare humà de protegir el seu fill.

Tot i això, per bé que el meu pare havia expressat la seva incredulitat en la divinitat de Crist, em penso que els seus punts de vista eren més agnòstics que no pas ateus i que si jo hagués volgut fer-me cristià no hi hagués tingut res a dir —no res més, en tot cas, que si hagués volgut fer-me budista. Per altra banda, estic segur que hauria intentat convèncer-me que no em fes monjo de cap religió perquè considerava la vida monàstica i contemplativa irracional i una pèrdua de temps.

Pel que fa a la meva mare, semblava anar tirant perfectament satisfeta amb la seva confusió. Anava a la sinagoga el Dia de l'Expiació però el dia de Nadal cantava *Stille Nacht, Heilige Nacht*. Acostumava a donar diners als jueus per ajudar els nens jueus de Polònia i als cristians per a la conversió dels jueus al cristianisme. De petit m'ensenyà unes quantes pregàries molt simples en què demanava a Déu que m'ajudés i que fos misericordiós amb el papa, la mama i la mixeta. Però això era pràcticament tot. Com al meu pare, no semblava fer-li gaire falta la religió, estava atrafegada, era amable i generosa i estava convençuda que el seu fill seguiria el seu exemple. I així vaig anar fent-me gran entre jueus i cristians, amb llibertat per fer-me la meva pròpia idea de Déu, sense creure profundament però sense dubtar seriosament que hi havia una intel·ligència benèvola per damunt de tot i que el nostre món era el centre únic de l'univers i nosaltres, jueus i gentils, els fills predilectes de Déu.

Ara bé, els nostres veïns eren un tal senyor i senyora Bauer, que tenien dues nenes de quatre i set anys i un noi de dotze. No els coneixia gaire —els nens eren massa petits per jugar amb mi— però els coneixia de vista i, no sense enveja, els havia vist jugar tots junts, pares i fills, al jardí. Recordo nítidament un dia que el pare empenyia una de les nenes asseguda al gronxador, amunt, cada cop més amunt, i recordo el blanc del vestit i el roig dels cabells que formaven una espelma encesa balancejant-se entre les fulles fresques de color verd clar dels pomers.

Una nit que els pares eren fora i la minyona havia sortit a fer un encàrrec, la casa de fusta va començar a espetegar entre les flames tan despietadament que, abans que arribessin els cotxes de bombers, els nens ja havien mort cremats. Jo no vaig veure el foc ni vaig sentir els crits de la minyona i de la mare. No me'n vaig assabentar fins al dia següent quan vaig veure les parets ennegrides, les nines cremades i les cordes socarrimades del gronxador penjant com serps de l'arbre marcit.

Em va impressionar com no m'havia impressionat res mai. Havia sentit a parlar dels terratrèmols que engolien centenars de persones, dels corrents de lava ardent que sepultaven ciutats, dels oceans que s'empassaven illes. Havia llegit que al Riu Groc s'hi havien ofegat un milió de persones, que al Iang-Tsé se n'hi havien ofegat dos milions. Sabia que a Verdum moriren un milió de soldats. Però això no eren més que abstraccions: nombre, estadística, informació. No pots posar-te a patir per un milió de persones.

Però aquells tres nens els coneixia, els havia vist amb els meus propis ulls; era totalment diferent. ¿Què havien fet, què havien fet la seva pobra mare i el seu pare per merèixer allò?

Em semblava que només hi havia dues possibilitats: o no existia Déu, o existia una deïtat monstruosa, si és que era poderosa, i fútil si no tenia poder. Vaig deixar de banda per sempre la meva creença en una intel·ligència superior benèvola.

Vaig parlar al meu amic de tot això en accessos apassionats i desesperats. Ell, educat en el protestantisme més estricte, es negava a acceptar el que a mi em

semblava l'única conclusió lògica possible: que no existia un pare diví o que, en tot cas, si realment existia, no el preocupava en absolut la humanitat i, conseqüentment, era tan inútil com qualsevol déu pagà. Konradin estava d'acord que el que havia passat era terrible i no podia trobar-hi cap explicació lògica. Però insistia que, per descomptat, hi havia d'haver una resposta, que el que passava era que nosaltres érem massa joves per trobar-la. Feia milions d'anys que passaven catàstrofes com aquella, homes molt més savis i intel·ligents que nosaltres, capellans, bisbes i sants les havien discutides i hi havien trobat explicacions. Havíem d'acceptar la seva saviesa i sotmetre'ns humilment.

Jo rebutjava tot allò ferotgement i li vaig dir que no m'importava gens el que diguessin aquells homes fraudulents, que res, absolutament res, no podia explicar o excusar la mort de dues nenes i un nen.

—No pots imaginar-te'ls cremant? —vaig cridar desesperat—. No pots sentir els seus crits? I tens la cara de defensar-ho perquè no ets prou valent per viure sense el teu Déu. ¿De què ens serveix, a tu o a mi, un Déu despietat i impotent? ¿Un Déu que seu sobre els núvols i condona la malària i el còlera, la fam i la guerra?

Konradin va dir que ell sol no podia donar-me una explicació racional però que ho preguntaria al seu capellà, i uns quants dies després va venir més segur. El que jo havia dit era l'efusió sentimental de la ment d'un adolescent immadur i inexpert, i l'havien advertit que no escoltés aquelles blasfèmies. El capellà li havia respost totes les preguntes plenament i satisfactòriament.

Però o bé el capellà no s'havia explicat amb prou claredat o bé Konradin no havia entès l'explicació: el fet és que no podia explicar-m'ho clarament. Va parlar molt del mal i de la necessitat del mal per valorar el bé, com no hi ha bellesa sense lletjor, però no va aconseguir convèncer-me i les nostres discussions arribaven sempre a un punt mort.

Resulta que just llavors estava llegint per primera vegada coses sobre els anys llum, nebuloses, galàxies, sobre sols un miler de vegades més grans que el nostre sol, milions o bilions d'estels, planetes milers de vegades més grans que Mart i Venus, Júpiter i Saturn. I per primera vegada m'adonava nítidament que jo era una partícula de pols i que la nostra Terra no era res més que una pedreta d'una platja amb milions de pedretes similars. Això em servia per reforçar la meva creença que no hi havia Déu: ¿com podia interessar-se en el que passava a una quantitat tan gran de cossos celestials? I aquest nou descobriment, combinat amb la impressió de la mort dels nens, em va dur, després d'un període de desesper profund, a un d'una intensa curiositat. Ara la qüestió crítica em semblava que ja no era saber què era la vida sinó què havia de fer amb aquesta vida sense valor per bé que segons com, especialment valuosa. ¿Com s'havia d'emprar la vida? Amb quin fi? Només per al propi bé? ¿Per al bé de la humanitat? ¿Com podia treure el màxim profit d'aquest impossible?

Parlàvem diàriament de tot això, caminant solemnement cap amunt i cap avall pels carrers de Stuttgart, mirant sovint amunt cap al cel, cap a Betelgeuse i Aldebaran

que ens tornaven la mirada amb resplendents ulls de serp, blau glacial, burletes, a una distància de milions d'anys llum.

Però aquest era només un dels temes que discutíem llargament. També teníem d'altres interessos seculars que ens semblaven molt més importants que l'extinció de la nostra Terra, encara a milions d'anys vista, i que la nostra mort, que encara ens semblava més remota. Hi havia el nostre interès comú pels llibres i la poesia, el nostre descobriment de l'art, l'impacte del postimpressionisme i de l'expressionisme, el teatre, l'òpera.

I parlàvem de noies. La nostra actitud, vist el nivell de sofisticació al qual han arribat ara els adolescents, era increïblement innocent. Per a nosaltres les noies eren uns éssers superiors, d'una puresa fabulosa, que havien de ser abordades tal com ho feien els trobadors, amb passió cavalleresca i adoració distant.

Jo coneixia molt poques noies. A casa veia de tant en tant dues cosines adolescents, criatures avorrides, sense cap mena de semblança a Andròmeda o Antígona. Una d'elles només la recordo perquè no parava mai d'atipar-se de pastís de xocolata i l'altra perquè semblava quedar-se sense veu tan bon punt apareixia jo. Konradin tenia més sort. Com a mínim les noies que coneixia tenien noms emocionants com Gräfin von Platow, baronessa von Henkel Donnersmark i, fins i tot, una tal Jeanne de Montmorency que, segons em va confessar, se li havia aparegut en somnis més d'una vegada.

A l'escola no es parlava gaire de noies. Si més no, aquesta era la nostra impressió (la de Konradin i la meva) perquè podia haver-hi hagut tot tipus de tripijocs, ja que nosaltres dos, com els Caviar, ens manteníem bastant al marge. Però mirant enrere, continuo pensant que la majoria de nois, fins i tot els que es jactaven de les seves aventures, tenien bastant de por de les noies. De moment no hi havia encara una televisió que els portés el sexe al si de la família.

Però el que jo vull no és certificar els mèrits de tal innocència, que només esmento com un dels aspectes de la nostra vida junts. El que intento en exposar els nostres principals interessos, les penes, les alegries i els problemes és recuperar i tractar de comunicar el nostre estat mental.

Els nostres problemes miràvem sempre de resoldre'ls sols i sense ajuda. No se'ns acudia mai consultar els pares. Estàvem convençuts que ells pertanyien a un altre món i o bé no ens entendrien o es negarien a prendre'ns seriosament. Quasi mai no parlàvem d'ells; ens semblava tenir-los tan lluny com les nebuloses, massa grans, massa cristal·litzats en convencions d'un o altre tipus. Konradin sabia que el meu pare era metge i jo que el seu pare havia estat ambaixador a Turquia i al Brasil, però no sentíem curiositat per saber res més i és potser aquesta la raó per la qual no havíem estat mai l'un a casa de l'altre. La major part de les discussions les teníem quan caminàvem amunt i avall pels carrers, sèiem a qualsevol banc o ens quedàvem parats sota les portes per protegir-nos de la pluja.

Un dia que estàvem parlant a fora de casa meva se'm va acudir que Konradin no havia vist mai la meva habitació ni els llibres i les col·leccions i, impulsivament, li vaig dir:

—Per què no entres?

Va dubtar uns segons perquè no s'esperava la proposta, però em va seguir.

La casa del meu pare, una vil·la modesta feta de pedra local, era en un jardí petit ple de cirerers i pomers en el lloc conegut com *die Höhenlahe de Stuttgart*. Allà hi havia les cases de la burgesia benestant o rica de la localitat, una de les zones més boniques i pròsperes d'Alemanya. Envoltada de pujols i vinyes, s'estén per una vall tan estreta que només hi ha uns quants carrers plans; la majoria pugen cap als pujols tan bon punt hom surt de la Königstrasse, el principal carrer de Stuttgart. La vista que pot contemplar-se des del cim és molt remarcable: milers de xalets, el Schloss vell i el nou, el Stiftskirche, l'Òpera, museus, i el que eren llavors parcs reials. Hi havia *Höhenrestaurants* pertot arreu, amb terrasses espaioses on la gent passava els calorosos vespres d'estiu bevent vi del Neckar o del Rin i atipant-se d'enormes quantitats de menjar: vedella i amanida de patates, Schnitzel Holstein, Bodenseefelchen, truita de la Selva Negra, fetge calent i salsitxes de sang amb Sauerkraut, Rehrücken amb Preiselbeeren, *tournedos* amb salsa *béarnaise* i només Déu sap què més, seguit d'un fantàstic assortit de pastissos coberts de crema. Si es prenen la molèstia d'alçar la vista del plat, podien veure entre els arbres i arbustos de llorer els boscos que s'estenien moltes milles enllà i el lent corrent del Neckar avançant per penya-segats, castells, pollancres, vinyes i ciutats antigues en direcció a Heidelberg, al Rin i al Mar del Nord. Quan es feia de nit, l'espectacle era tan fabulós com la vista de Florència des de Fiesole: milers de llums, aire calent i fragant amb l'olor dels llessamins i dels lilàs i, pertot, les veus, els cants i les rialles de ciutadans satisfets a qui tant menjar havia deixat mig adormits o tant beure, amorosits.

A la xafogosa ciutat d'avall, els carrers tenien noms que recordaven els suabis i el seu ric heretatge: Hölderlin, Schiller, Möricke, Uhland, Wieland, Hegel, Schelling, David Friedrich Strauss, Hesse, confirmant tots ells el convenciment que, fora de Württemberg, la vida no tenia pràcticament cap valor i que ni els bavaresos, ni els saxons, ni especialment els prussians, podien equiparar-s'hi. Aquesta ciutat de menys de mig milió d'habitants tenia més òperes, millor teatre, millors museus, col·leccions més riques i una vida més plena que Manchester o Birmingham, Bordeus o Tolosa. Tot i no tenir rei, encara era capital i estava envoltada de pobles pròspers i de castells amb noms tals com Sanssouci i Monrepos: no gaire lluny hi havia Hohenstaufen, Teck i Hohenzollern, i la Selva Negra, i el Bodensee, els monestirs de Maulbronn i Beuron, i les esglésies barroques de Zwiefalten, Neresheim i Birnau.

Des de casa nostra només es veien els jardins i les teulades vermelles de les vil·les els propietaris de les quals tenien més recursos que nosaltres i podien permetre's el luxe de tenir vista, però el meu pare estava convençut que un dia arribaríem al nivell de les famílies patrícies. Mentrestant, havíem de passar amb la casa de quatre habitacions, amb calefacció central, menjador, «jardí d'hivern» i una habitació que servia de consultori del meu pare.

La meva cambra era al segon pis i l'havia decorada jo mateix al meu gust. A les parets hi havia unes quantes reproduccions: *El noi de l'abric vermell* de Cézanne, diverses peces japoneses de fusta i els *Gira-sols* de Van Gogh. I llibres: els clàssics alemanys, Schiller, Kleist, Goethe, Hölderlin i, evidentment, «el nostre» Shakespeare, juntament amb Rilke, Dehmel, i George. La meva col·lecció de llibres francesos incloïa Baudelaire, Balzac, Flaubert i Stendhal i, la dels russos, totes les obres de Dostoievski, Tolstoi i Gogol. En un racó, dintre d'un armari de vidre, hi tenia les meves col·leccions: monedes, coralls vermells, hematites i àgates, topazis, granats, malaquites, un terròs de lava d'Herculà, una dent de lleó, una urpa de tigre, una peça de pell de foca, una fíbula romana, dos fragments de vidre romà (manllevats d'un museu), una rajola romana amb la inscripció LEG XI i un queixal d'elefant.

Aquell era el meu món, un món que em semblava profundament segur, que havia de durar sempre. És cert que no podia seguir el rastre del meu llinatge fins tan lluny com Barba-roja: quin jueu podria? Però sabia que els Schwarz portaven dos-cents anys com a mínim a Stuttgart, potser més i tot. ¿Com es pot saber si no hi ha dades? Com podia saber d'on procedia? ¿A quines tombes abandonades entre Jerusalem i Roma, Bizanci i Colònia es podrien els seus ossos? ¿Podia estar segur que no havien arribat allà ells abans que els Hohenfels? Però aquestes qüestions eren tan irrellevants com la cançó que David cantà al rei Saül. Tot el que jo sabia llavors era que aquell era *el meu país*, casa *meva*, sense un principi ni un final, i que el fet de ser jueu no era més significatiu que el fet de néixer amb el cabell negre i no roig. En primer lloc érem suabis, després alemanys i després jueus. ¿Quina altra cosa podia sentir jo? O l'avi del meu pare? No formàvem part dels pobres «Pollacken» que el Tsar havia perseguit. Evidentment, no podíem ni preteníem negar que érem «de procedència jueva», ni més ni menys que a ningú no se li acudiria negar que l'oncle Henri, a qui feia més de vint anys que no vèiem, era de la família. Però aquesta «procedència jueva» no comportava gaire cosa més que el fet que, una vegada l'any, el dia de l'Expiació, la meva mare anés a la sinagoga i el meu pare no fumés ni viatgés, no perquè cregués en el judaisme sinó perquè no volia ferir la sensibilitat dels altres.

Encara recordo una violenta discussió entre el meu pare i un sionista que havia vingut a demanar diners per Israel. El meu pare detestava el sionisme. Considerava que la simple idea era una ximpleria total. Exigir Palestina després de dos mil anys li

semblava tan sensat com si els italians exigissin Alemanya perquè en una època havia estat ocupada pels romans. Només podia portar a un vessament de sang inacabable i els jueus haurien d'enfrontar-se amb tot el món àrab. I, en tot cas, ¿què tenia a veure ell, un ciutadà de Stuttgart, amb Jerusalem?

Quan el sionista va esmentar Hitler i preguntà al meu pare si allò tampoc no alterava la seva confiança, el meu pare va dir:

—No, en absolut. Jo conec la meva Alemanya. Això és una malaltia temporal, una cosa així com el xarampió, que quedarà enrere tan bon punt millori la situació econòmica. ¿Com pots creure que els compatriotes de Goethe i Schiller, Kant i Beethoven deixin que els domini aquesta escòria? ¿Com goses insultar el record dels dotze mil jueus que van morir pel nostre país? *Für unsere Heimat*?

Quan el sionista va dir al meu pare que era un «assimilat típic», el meu pare va respondre amb orgull:

—Sí, sóc un assimilat. Què hi ha de dolent en això? Jo vull que m'identifiquin amb Alemanya. Estaria totalment a favor de l'absorció total dels jueus pels alemanys si estigués convençut que a la llarga seria beneficiós per Alemanya, però tinc els meus dubtes. Em fa l'efecte que els jueus, no integrant-se totalment, actuen encara com a catalitzadors i enriqueixen i fertilitzen la cultura alemanya com ja van fer en el passat.

En aquest punt el sionista es va aixecar. Allò era més del que estava disposat a aguantar. Donant-se uns copets al front amb l'índex de la mà dreta, va dir amb veu alta:

—*Meschugge* total.

Va recollir els seus pamflets i va desaparèixer sense parar de donar-se copets al front amb el dit.

No havia vist mai el meu pare, normalment tranquil i pacífic, tan furiós. Per a ell, aquell home era un traïdor a Alemanya, el país pel qual el meu pare, ferit dues vegades a la Primera Guerra Mundial, estava disposat a tornar a lluitar.

Que bé vaig entendre, i encara entenc, el meu pare. ¿Com podia ell o qualsevol altre, en ple segle xx, creure en el cel i l'infern? ¿O en els esperits malignes? ¿Com podíem canviar el Rin i el Mosel, el Neckar i el Main pels turbulents corrents del Jordà? Segons ell, els nazis no eren res més que una malaltia a la pell d'un cos sa, i tot el que s'havia de fer era donar-hi unes quantes injeccions, mantenir el pacient calmat i deixar que la natura seguís el seu camí. ¿I per què havia de preocupar-se? ¿No era un metge popular, respectat d'igual manera per gentils i jueus? ¿No l'havia visitat una delegació de ciutadans eminents amb l'alcalde al capdavant el dia del seu quaranta-cinquè aniversari? ¿I no havia sortit la seva fotografia al *Stuttgarter Zeitung*? ¿No hi va haver un grup de gentils que li van dedicar una serenata tocant «Eine Kleine Nachtmusik»? I no havia aconseguit un talismà infal·lible? La creu de ferro de primera classe penjava al capçal del seu llit i l'espasa d'oficial jeia al costat d'una fotografia de la Goethe-Haus a Weimar.

La meva mare estava massa atrafegada per amoïnar-se pels nazis, comunistes i per gent desagradable d'aquesta mena, i si el meu pare no tenia cap dubte de ser alemany, la meva mare, si fos possible, encara en tenia menys. Simplement no podia entrar-li al cap que un ésser humà gosés qüestionar el seu dret a viure i morir en aquell país. Venia de Nuremberg, on havia nascut el seu pare, que era advocat, i encara parlava alemany amb accent francòfon (deia *Gäbelche*, forquilleta, en comptes de *Gäbele*, i *Wägelche*, petit carruatge, en comptes de *Wägele*). Un cop a la setmana es reunia amb les seves amigues, la majoria dones de metges, advocats i banquers, per menjar xocolata feta a casa i pastissos de crema *mit Schlagsahne*, beure innumbrables cafès *mit Schlagsahne*, i comentar coses del servei, problemes de família i obres de teatre que havien vist. Una vegada cada quinze dies anava a l'òpera i una vegada al mes, al teatre. No trobava gaire temps per llegir, però de tant en tant venia a la meva habitació, es mirava els llibres amb nostàlgia, n'agafava un o dos del prestatge, els treia la pols i els tornava a col·locar. Després em preguntava com m'anava l'escola i jo li responia sempre en un to brusc que «molt bé» i llavors se n'anava enduent-se uns mitjons que necessitaven sargir-se o unes sabates per dur al sabater. De vegades, amb un moviment nerviós, provava de posar-me la mà a l'espatlla, però cada vegada ho feia menys perquè notava la meva resistència a aquelles demostracions d'afecte, per tènues que fossin. Només trobava acceptable la seva companyia quan estava malalt, i em rendia agraït a la seva tendresa reprimida.

Em sembla que els meus pares eren uns bons espècimens físics. El meu pare, amb el front alçat, els cabells grisos i un bigoti petit, tenia un cert aire de distinció i un aspecte tan poc jueu que una vegada en un tren un home de la S.A. l'invità a unir-se al partit nazi. I fins i tot jo, el seu fill, no me'n podia estar, de veure que la meva mare era una dona molt maca. No he oblidat mai una vegada que va venir a la meva habitació a dir-me bona nit quan jo tenia uns sis o set anys. Anava vestida de ball i me la vaig mirar com si fos una estranya. Vaig penjar-me del seu braç negant-me a deixar-la marxar i vaig posar-me a plorar, cosa que la va preocupar molt. ¿Se'n va adonar, que no era que em sentís infeliç o que estigués malalt, sinó que el que em trasbalsava era veure-la objectivament per primera vegada a la vida com una criatura atractiva pel seu propi dret?

Quan Konradin va entrar, vaig anar cap a l'escala amb l'intent de pujar directament a l'habitació sense presentar-lo a la meva mare. En aquell moment no sabia exactament per què ho feia però ara m'és bastant fàcil adonar-me de per què intentava camuflar-lo. Sentia en certa manera que només em pertanyia a mi i no estava disposat a compartir-lo. I probablement —quan hi penso encara avui em poso vermell— em semblava que els meus pares no eren prou «grans». Mai no m'havia sentit avergonyit d'ells —de fet, sempre me n'havia sentit molt orgullós— i llavors estava horroritzat de descobrir que per culpa de Konradin m'estava comportant com un esnob horrible. Per un segon quasi li vaig agafar mania, perquè era el responsable del que jo sentia. La seva presència era el que em feia sentir d'aquella manera i, si menyspreava els meus pares, encara em menyspreava més a mi mateix. Però quan ja era a l'escala, la meva mare, que devia haver sentit els passos, em va cridar. No hi havia sortida. L'hi havia de presentar.

El vaig fer entrar a la sala amb catifes de Pèrsia i amb robustos mobles de roure, plats blaus de Meissen i copes de vi allargades de color púrpura i blau a la vitrina. La meva mare era asseguda sota l'arbre de cautxú al «jardí d'hivern» sargint un parell de mitjons i no la va sorprendre gens ni mica veure'm amb un amic. Quan li vaig dir: «Mare, et presento Konradin von Hohenfels», va aixecar el cap un moment, va somriure i li va allargar la mà, i ell la hi va besar. Li va fer unes quantes preguntes, principalment sobre l'escola, els seus plans pel futur, a quina universitat pensava anar, i li va dir que estava molt contenta de veure'l a casa nostra. Va actuar ben bé com jo havia desitjat i vaig veure de seguida que, a Konradin, li feia bon efecte. Després el vaig portar a la meva habitació i li vaig ensenyar tots els meus tresors: els llibres, les monedes, la fíbula romana i la rajola romana amb la inscripció LEG XI.

De sobte vaig sentir els passos del meu pare i el vaig veure entrar a l'habitació, cosa que no havia fet feia mesos. Abans de tenir temps de presentar-los, el pare va

ajuntar els talons, es va posar recte —gairebé com quadrant-se—, va estirar el braç dret i va dir:

—*Gestatten*, Doctor Schwarz.

Konradin li va donar la mà i va moure el cap però no va dir res.

—Em sento molt afalagat, Herr Graf —va dir el meu pare— de tenir sota el meu sostre un descendent de tan il·lustre família. No he tingut mai el plaer de conèixer el vostre pare però vaig conèixer molts amics seus, especialment el baró von Klumpf, que estava al càrrec del segon esquadró del primer regiment d'Uhlán, Ritter von Trompeda dels húsars, i Putzi von Grimmelshausen, conegut pel nom de «Bautz». Estic segur que el vostre *Herr* pare us haurà parlat de «Bautz», que era amic íntim de Kronprinz. Un dia, tal com va explicar Bautz, Sa Altesa Imperial, que llavors tenia els quarters generals a Charleroi, el va cridar i li va dir: «Bautz, amic estimat, vull demanar-vos un favor. Sabeu que Gretel, la meva ximpanzé, encara és verge i necessita terriblement un marit. Vull organitzar un casament al qual convidaré tot el meu personal. Agafeu un cotxe i aneu a passejar-vos per Alemanya fins que em trobeu un mascle sa i de bon veure».

»Bautz va saludar ajuntant els talons, va quadrar-se i va dir tot fent una reverència: «Jawohl, Altesa Imperial». Va sortir, es ficà al Daimler de Kronprinz i va viatjar de zoo en zoo. Quinze dies més tard, tornava amb un ximpanzé enorme que es deia Jordi V. Hi va haver un casament fabulós, tothom es va emborratxar amb xampany i Bautz va rebre la *Ritterkreuz* amb fulles de roure. I encara et podria explicar una altra història. Un dia Bautz seia al costat d'un tal Hauptmann Brandt, que a la vida civil era agent d'assegurances però que sempre intentava ser *plus realiste que le roi* quan, de sobte... —i així va anar fent el meu pare fins que per fi va recordar que tenia uns quants pacients esperant-lo al consultori. Va fer sonar els talons una vegada més i va dir—: Espero, Herr Graf, que aquesta serà la vostra segona llar. Trameteu si us plau el meu respecte al vostre *Herr* pare. —I radiant de plaer i d'orgull, fent-me un gest amb el cap per indicar-me la satisfacció que li havia proporcionat, se'n va anar de l'habitació.

Em vaig asseure xocat, horroritzat, abatut. ¿Per què havia fet allò? No l'havia vist mai comportar-se de manera tan escandalosa. Mai no havia mencionat abans ni Trompeda ni l'atroç Bautz. Ni l'horrible història del ximpanzé. ¿Havia inventat tot allò per impressionar Konradin com ho havia intentat —per bé que de manera molt més subtil— jo mateix? ¿Era ell, com jo, víctima de la mística dels Hohenfels? I com havia ajuntat els talons! En benefici d'un batxiller!

Per segona vegada en menys d'una hora quasi vaig odiar el meu amic innocent, que (amb la seva sola presència) havia transformat el meu pare en una caricatura del seu jo autèntic. Jo sempre havia admirat el meu pare. Em semblava que tenia moltes qualitats que a mi em mancaven, com per exemple el valor i la claredat mental, feia amics molt fàcilment i feia la feina meticulosament i sense concessions. És veritat que amb mi era molt reservat i que no sabia com fer-me veure el seu afecte, però jo

sabia que l'afecte hi era i que fins i tot estava orgullós de mi. I ara havia destrossat aquella imatge i m'havia donat motius per avergonyir-me d'ell. Que ridícul se'l veia, que pompós i servil! Ell, un home que Konradin hauria de respectar! La visió d'aquesta imatge, ajuntant els talons i saludant «*Gestatten Herr Graf*», aquesta horrible escena eclipsaria per sempre més el pare-heroï del passat. Ja no tornaria a ser mai més el que havia estat per a mi; ja mai no seria capaç de mirar-lo als ulls un altre cop sense sentir-me avergonyit i trist i sense avergonyir-me d'estar avergonyit.

Tremolava violentament i quasi no podia aguantar-me les llàgrimes. Només desitjava una cosa: no veure mai més Konradin. Però ell, que devia haver copsat el que passava pel meu cap, va fer veure que estava abstret mirant els llibres. Si no ho hagués fet, si en aquell moment m'hagués dit alguna cosa, pitjor encara, si hagués intentat consolar-me, tocar-me, li hauria pegat. Havia insultat el meu pare i m'havia fet quedar com un esnob que es mereix la humiliació que li pertoca. Però, per instint, va fer el que era més correcte. Em va donar temps per recuperar-me i quan, cinc minuts més tard, es va girar i em va somriure, vaig ser capaç de tornar-li el somriure entre les llàgrimes.

Dos dies després va tornar a venir. Sense dir-li res, va penjar l'abric al vestíbul i —com si ho hagués fet tota la vida— va anar directe a la sala a buscar la meva mare. Ella li va donar la benvinguda una altra vegada amb la mateixa simpatia i quasi sense alçar el cap de la labor, exactament com havia fet el primer cop i com si es tractés simplement d'un altre fill. Ens va donar cafè i *Streusselkuchem* i, des d'aquell dia, va aparèixer regularment tres o quatre cops la setmana. Se'l veia relaxat i content de ser amb nosaltres i només entelava el meu plaer el temor que el meu pare expliqués més històries de «Bautz». Però ell també semblava estar tranquil: es va anar acostumant cada vegada més a la presència d'aquell noi i al final va deixar de dirigir-se a ell dient «Herr Graf» per dir-li Konradin.

Com que Konradin ja havia estat a casa meva, esperava que algun dia em convidés a la seva, però anaven passant els dies i les setmanes sense que ho fes. Sempre ens paràvem a la porta enreixada de ferro, coronada amb dos grifons que sostenien l'escut d'armes dels Hohenfels, fins que m'acomiadava, obria la pesada porta i s'allunyava per un camí olorós, vorejat de baladres, que duia al pòrtic i a l'entrada principal. Tocava suaument la immensa porta negra, la porta s'obria silenciosament i Konradin desapareixia com si fos per sempre. Alguna vegada em quedava allà esperant que Sèsam es tornés a obrir i aparegués Konradin per demanar-me que entrés. Però no ho va fer mai, la porta era tan hostil com els dos grifons que em miraven des d'allà dalt, cruels i despietats, amb les urpes afilades i les llengües bífides en forma de falç disposades a tallar-me el cor. Cada dia havia de suportar la mateixa tortura de separació i d'exclusió, cada dia aquella casa que amagava la clau de la nostra amistat anava adquirint més importància i més misteri. La meva imaginació l'omplia de tresors: senyeres d'enemics vençuts, espases de croats, armadures completes, làmpades que havien cremat en un altre temps a Isphahan i Teheran, brocats de Samarcanda i Bizanci. Però les barreres que m'allunyaven de Konradin semblaven ser ja fixades per sempre. No ho podia entendre. Era impossible que ell —tan amatent a evitar fer patir, tan considerat, sempre disposat a tolerar la meva impetuositat i agressivitat quan no estava d'acord amb la meva *Weltanschauung*— s'hagués oblidat de convidar-me. I així, massa orgullós per demanar-l'hi, vaig anar encaparrant-m'hi cada vegada més i acumulant sospites, obsedit pel desig de penetrar a la fortalesa dels Hohenfels.

Un dia, just al moment que me n'anava, es va girar d'improvís:

—Entra, no has vist mai la meva habitació —va dir. Abans de donar-me temps de respondre, va empènyer les portes de ferro per tancar-les: els dos grifons es feren enrere, encara amenaçadors però sense poder, movent en va les seves ales depredadores.

Estava aterrit perquè no m'havia preparat. La realització del meu somni havia arribat tan sobtadament que, per un moment, el meu únic desig va ser arrencar a córrer. ¿Com podia presentar-me als seus pares amb les sabates tan brutes i el coll tan dubtosament net? ¿Com podia enfrontar-me a la seva mare, que havia vist de lluny una vegada, una silueta negra sobre un fons de magnòlies rosades, amb la pell no pas blanca com la de la meva mare sinó de color d'oliva, els ulls en forma d'ametlla i fent un moviment de rotació amb el seu para-sol blanc com si fos una bengala? Però ja no podia fer res més que seguir-lo tremolant. Com li havia vist fer tantes vegades abans, tant a la realitat com en somnis, va aixecar la mà dreta i va trucar fluixet a la porta que, obedient a las seves ordres, es va obrir silenciosament per tal que passés ell i m'admetés també a mi.

De moment em va semblar que érem a la foscor més absoluta. Després els ulls se'm van anar acostumant gradualment i vaig poder veure un vestíbul molt gran, amb parets plenes de trofeus de caça: unes banyes enormes, el cap d'un bisó europeu, els ullals blanc cremós d'un elefant amb un peu encastat en plata que servia de base per a una ombrel·la. Vaig penjar l'abric i vaig deixar la cartera damunt una cadira. Va aparèixer un servent i va fer una reverència a Konradin.

—*Der Kaffee ist serviert, Herr Graf*—va dir.

Konradin va fer un moviment afirmatiu amb el cap i va començar a pujar per l'escala de roure cap al primer pis, on vaig veure diverses portes tancades, parets recobertes de plafons de roure amb un quadre d'una cacera d'óssos, un altre de cérvols lluitant, un retrat del darrer rei i la vista d'un castell que semblava una barreja del Burg Hohenzollen i Neuschwanstein. Vam seguir pujant cap al segon pis, vam travessar un passadís on hi havia més quadres: «Luter davant Carles V», «Els croats entrant a Jerusalem» i «Barba-roja adormit a la muntanya Kyffhäuser amb la barba creixent-li a través d'una taula de marbre». Hi havia una porta oberta i vaig veure que era una habitació de senyora amb un tocador ple d'ampolletes petites de perfum i de raspalls de carei amb incrustacions de plata. Hi havia fotografies en marcs de plata, principalment de soldats, però n'hi havia un que s'assemblava molt a Adolf Hitler, cosa que em va xocar bastant. Però tampoc no vaig tenir temps de pensar-hi i a més a més sabia que m'equivocava perquè ¿què podia fer una foto de Hitler a l'habitació d'un Hohenfels?

Per fi Konradin es va aturar i vam entrar a la seva habitació, que era bastant semblant a la meua però més gran. Tenia una bona vista que donava a un jardí molt ben conservat, amb una font, un petit temple dòric i l'estàtua d'una deessa coberta de líquen groc. Però Konradin no em va donar temps de contemplar el paisatge. Es va dirigir ràpidament a l'armari i amb una ansietat que em va fer veure el temps que feia que esperava aquella ocasió, amb uns ulls brillants que anticipaven la meua enveja i fascinació, va exposar els seus tresors. Va treure les monedes gregues d'una bosseta de llana: un Pegàs de Corint, un Minotaure de Cnossos, monedes de Lampsagus i Agrigentum, Segesta i Selinunte. Però això no era tot: hi havia molts més tresors, més preciosos que cap dels meus: una deessa de Gela, a Sicília, una petita ampolleta de Xipre amb el color i la forma d'una taronja i amb dibuixos geomètrics, una figura de tanagra d'una noia amb túnica i barret de palla, un bol siri de cristall iridescent com l'òpal i prismàtic com l'ortosa, un vas romà del color verd pàl·lid del jade i una figura petita de bronze grega d'Hèrcules. Era emocionant veure com es delia ensenyant-me la seva col·lecció i contemplant la meua sorpresa i admiració.

El temps va passar increïblement ràpid i, dues hores després, quan vaig marxar no havia trobat a faltar particularment els seus pares ni se'm va acudir pensar que potser no eren a casa.

Uns quinze dies més tard em va tornar a convidar. Vam seguir la mateixa rutina agradable: parlàrem, miràrem, admiràrem i comparàrem. Com l'altra vegada, els seus pares tampoc no semblaven ser a casa, cosa que no em preocupava gens ni mica perquè em feia una certa por trobar-me'ls. Però quan aquest fet va repetir-se per quarta vegada, vaig començar a sospitar que no era simple coincidència i vaig témer que només em convidava quan els seus pares no hi eren. Encara que em sentia ferit, no vaig gosar fer-li cap pregunta.

Fins que un dia em vaig recordar de la fotografia de l'home que s'assemblava a Hitler... però immediatament em vaig sentir avergonyit de sospitar, per lleument que fos, que els pares del meu amic poguessin tenir alguna relació amb un home com aquell.

Però va arribar un dia que ja no va quedar lloc per als dubtes.

La meva mare m'havia comprat una entrada per anar a veure *Fidelio*, dirigit per Furtwängler, i jo era assegut a la platea esperant que s'enlairés el teló. Els violins començaven a afinar-se, a murmurar. Una multitud elegant omplia un dels edificis operístics més bonics d'Europa i el mateix President de la República ens honorava amb la seva presència.

Però gairebé ningú no se'l mirava. Totes les mirades es dirigien cap a la porta que donava a la primera fila de platea, a través de la qual, lentament i majestuosa, feren la seva entrada els Hohenfels. Amb un xoc de sorpresa i una certa dificultat vaig reconèixer-hi el meu amic: un jove elegant, estrany, vestit d'etiqueta. El seguia la comtessa, vestida de negre i amb una tiara de diamants, un collaret de diamants i arracades de diamants, que desprenien una llum resplendent sobre la pell color oliva. Després venia el comte, que veia ara per primera vegada, amb cabells grisos, bigoti gris, i una estrella farcida de diamants que li brillava damunt el cor. Eren allà drets, units, superiors, esperant que la gent els mirés bocabadada com si fos un dret conferit per nou-cents anys d'història. Finalment van decidir dirigir-se als seus llocs. El comte va ser el primer, seguit de la comtessa, amb l'aurora boreal dels diamants dansant al voltant de la seva bella testa. Darrere seu venia Konradin, que, abans de seure, va mirar l'audiència que el voltava, fent un gest de salutació quan reconeixia algú que reflectia tanta seguretat en ell mateix com el seu pare. De sobte, em va *veure* però sense fer el més mínim gest de reconeixement va llançar una mirada a la platea, després a l'amfiteatre i novament a la platea. He dit «em va *veure*» perquè estic segur que quan els seus ulls van topar amb els meus va registrar la meva presència. Aleshores es va alçar el teló i els Hohenfels i la resta de la gent, plebeus, vam quedar a les fosques fins al primer interval.

Tan bon punt va caure el teló, sense esperar que acabessin els aplaudiments, em vaig dirigir al vestíbul, una sala d'espera grandiosa amb columnes de marbre de Corint, canelobres de cristall, miralls emmarcats d'or, catifes de color vermell com el ciclamen i paper color de mel a les parets. Allà, recolzat en una de les columnes i pretenent fer un posat arrogant i desdenyós, em vaig disposar a esperar que apareguessin els Hohenfels. Però, quan finalment els vaig veure, el meu únic desig va ser arrencar a córrer. ¿No era millor evitar la punyalada que —ho percebia amb la perspicàcia atàvica d'un noi jueu— s'enfonsaria uns moments després en el meu cor? Per què no evitar el dolor? ¿Per què arriscar-me a perdre un amic? ¿Per què demanar proves en comptes de deixar que la sospita s'anés refredant? Però no em veia amb cor de posar-me a córrer i, així, endurint-me contra el dolor, tremolant, recolzat a la columna per poder sostenir-me dret, em vaig preparar per a l'execució.

Els Hohenfels s'acostaven lentament i majestuosament. Caminaven tots plegats, la comtessa al mig, saludant els coneguts o movent l'enjoiada mà amb un moviment gentil i ampli mentre les espurnes de l'aurora de diamants que li envoltava el coll i el cap la ruixaven com si fossin gotes d'aigua cristal·lina. El comte inclinava suaument el cap als coneguts i al President de la República, que li va respondre amb una reverència intensa. La gent els deixava pas i la règia processó anava avançant sense destorbs, superba i ominosa.

Encara eren a uns deus metres de mi, que volia saber la veritat. No hi havia escapatòria possible. Ens separaven cinc metres, quatre. De sobte em va veure, va somriure, va alçar la mà dreta i la va dirigir a la solapa, com si volgués espolsar-se un bri de pols... i ja havien passat de llarg. Van seguir endavant solemnement, com si seguissin l'invisible sarcòfag porfíric d'un dels prínceps de la terra, al ritme d'una marxa de funeral inaudible, somrient tota l'estona i alçant els braços com per beneir la multitud. Quan van arribar al final del vestibul els vaig perdre de vista però un o dos minuts després el comte i la comtessa van tornar a aparèixer... sense Konradin. Passant i tornant a passar acceptaven l'homenatge dels espectadors.

Quan el timbre anuncià el començament del segon acte, vaig deixar la columna, vaig anar-me'n cap a casa i, sense que em veiessin els meus pares, em vaig ficar directament al llit.

Aquella nit vaig dormir molt malament. Vaig somiar que m'atacaven dos lleons i una lleona i es veu que devia cridar perquè em vaig despertar i vaig veure que els meus pares eren al costat del llit. El meu pare em va prendre la temperatura però no va trobar res d'estrany i el matí següent vaig anar a l'escola com si no hagués passat res, encara que em sentia tan feble com si acabés de sortir d'una llarga malaltia. Konradin no havia arribat; vaig anar directament al meu lloc, vaig fer veure que corregia uns deures i no vaig alçar el cap quan va entrar. Ell també va anar directament al seu lloc i començà a treure els llibres i els llapis sense mirar-me. Però al moment que va sonar la campana que assenyalava el final de la classe, se'm va acostar, em va posar les mans a les espatlles —cosa que no havia fet mai— i em va preguntar algunes coses deixant de banda la més òbvia: si m'havia agradat *Fidelio* o no. Jo vaig respondre amb tota la naturalitat que em va ser possible i, en acabar les classes, em va esperar i vam fer junts el camí fins a casa com si no hagués passat res. Vaig estar més de mitja hora fent veure que era així però estava convençut que ell sabia què passava pel meu cap perquè sinó no hauria deixat de banda un assumpte de tan gran importància per a tots dos: la nit del dia anterior. I llavors, just quan anàvem a separar-nos i les portes de ferro començaven a girar, em vaig encarar amb ell i li vaig dir:

—Konradin, ¿per què vas fer veure que no em veies ahir?

Segurament s'esperava la pregunta però, tot i així, li va xocar: primer s'enrojolà i després empal·lidí. Potser, al capdavant, esperava que jo no l'hi preguntaria i que faria mala cara uns dies, però acabaria oblidant el que havia passat. Hi havia una cosa

evident: no s'havia preparat una resposta i es va posar a murmurar frases com «no és veritat que fes veure que no et veia», «m'imaginava coses», era «hipersensible» i «no vaig poder deixar sols els meus pares».

Però jo em vaig negar a escoltar-lo.

—Mira, Konradin —li vaig dir—. Saps perfectament bé que tinc raó. ¿Et penses que no m'he adonat mai que només em convides a casa teva quan no hi són els teus pares? ¿Penses de veritat que el que va passar ahir a la nit són imaginacions meves? He de saber el terreny que trepitjo. No vull perdre't, saps... Abans de conèixer-te a tu estava sol i en el cas que m'abandonessis encara estaria més sol, però no puc suportar la idea que et faci vergonya presentar-me els teus pares. Entén-me. No és que vulgui establir una relació social amb ells, els vull veure només una vegada, cinc minuts, per tal de no sentir-me com un intrús a casa teva. A més a més, prefereixo estar sol que humiliat. Valc tant com tots els Hohenfels del món. T'adverteixo que no estic disposat que ningú, sigui rei, príncep o comte, m'humiliï.

Ho vaig dir amb molt valor però les llàgrimes començaven a ofegar-me i m'hauria estat pràcticament impossible de continuar, quan Konradin em va interrompre.

—Però jo no vull humiliar-te. ¿Com vols que ho vulgui? Saps que ets l'únic amic que tinc. I saps que m'agrades més que ningú. També saps que jo també he estat molt sol i que si et perdo, perdre l'únic amic en qui puc confiar. Com podria avergonyir-me de tu? ¿No sap tothom a l'escola que som amics? ¿No anem sempre junts a tot arreu? ¿Havies pensat mai que pogués avergonyir-me de tu? I ara goses suggerir una cosa així!

—Sí —vaig dir ja més calmat—. Et crec. Fins a l'última paraula. Però per què ahir eres tan diferent? Podies haver parlat un moment amb mi i reconèixer la meva existència. Jo tampoc no n'esperava gaire. N'hi hauria hagut prou amb un somriure, un gest amb la mà, una salutació. ¿Per què et mostres tan diferent quan els teus pares són al davant? Per què no se'm permet conèixer-los? Tu coneixes el meu pare i la meva mare. Digue'm la veritat. Hi ha d'haver una raó perquè no me'ls hagi presentat i l'única raó que se m'acut és que et fa por que els teus pares em desaprovïn.

—Molt bé, doncs —va dir després d'uns instants de dubte—. *Tu l'as voulu, Georges Dandin, tu l'as voulu.* Vols la veritat, doncs la tindràs. Com tu mateix vas veure —i com hauries pogut no veure-ho precisament tu!— no vaig gosar presentar-te. La raó, et juro per tots els déus, no té res a veure amb el fet que em senti avergonyit de tu; en això vas errat, és molt més simple i molt menys agradable. La meva mare procedeix d'una família polonesa distingida —reial en una altra època— i odia els jueus. Al llarg dels segles no existien els jueus per a la seva gent, eren inferiors als servents, l'escòria de la terra, els intocables. Detesta els jueus. Li fan por tot i que no n'ha conegut mai cap. Si estigués a punt de morir i no pogués visitar-la ningú més que el teu pare, no estic segur que el fes venir. No considerarà mai la idea de conèixer-te. Està gelosa de tu perquè tu, un jueu, t'has fet amic del seu fill. Li

sembla que el fet que em vegin amb tu és una taca a l'honor dels Hohenfels. A més a més et té por. Pensa que tu has socavat la meva fe religiosa i que estàs al servei del judaisme mundial, que no és res més que un altre nom del bolxevisme, i que jo seré víctima de les teves maquinacions diabòliques. No riguis; ho diu seriosament. Ho he discutit amb ella moltes vegades però tot el que diu és: «Pobre fill meu, ¿però que no veus que ja et té a les mans? Parles com un jueu». I ja que vols saber tota la veritat, et diré que he hagut de lluitar per cada hora que he passat amb tu; i el pitjor de tot és que anit no vaig gosar parlar amb tu perquè no volia ferir-te. No, estimat amic, no tens cap dret a retreure-m'ho, cap mena de dret, t'ho asseguro.

Vaig mirar-me fixament Konradin que, com jo, estava molt torbat.

—I el teu pare? —vaig aconseguir dir.

—Oh, el meu pare! Aquesta és una altra història. El meu pare no es preocupa per qui veig o no. Per a ell, un Hohenfels serà sempre un Hohenfels sigui allà on sigui i amb qui sigui. Potser fóra diferent si tu fossis jueva. Sospitaria que la teva intenció és pescar-me. I això no li agradaria en absolut. És clar que si fossis immensament rica, potser llavors podria, simplement podria, considerar la possibilitat d'un matrimoni. Però, tot i així, detestaria la idea de ferir els sentiments de la meva mare. Encara està molt enamorat d'ella, saps?

Fins aquest moment havia aconseguit mantenir la calma però de sobte, arrossegat per l'emoció, es posà a cridar:

—No em miris amb aquests ulls de gos condemnat. Sóc responsable dels meus pares? És culpa meva? Vols donar-me a mi la culpa de com és el món? ¿No trobes que ja és hora que ens fem grans, deixem de somiar i ens enfrontem a la realitat? —Després d'aquesta explosió es va tornar a calmar—. Estimat Hans —em va dir amb molta gentilesa—, accepta'm tal com m'han fet Déu i circumstàncies que jo no puc controlar. He intentat amagar-te tot això però hauria d'haver-me adonat que no podia enganyar-te gaire temps i hauria hagut de tenir el coratge de parlar-te abans de tot això. Però sóc un covard. Simplement, no podia suportar fer-te mal. Però ja sé que és culpa meva (realment és molt difícil mantenir-se a l'altura del teu concepte d'amistat!), esperes massa dels simples mortals, Hans, per tant intenta entendre'm i perdonar-me i continuem sent amics.

Li vaig allargar la mà sense gosar mirar-lo als ulls perquè qualsevol de nosaltres, o tots dos, podíem posar-nos a plorar. Al capdavant, només teníem setze anys. Konradin va tancar lentament les portes de ferro que em separaven del seu món. Tant ell com jo sabíem que ja no podria tornar a travessar mai més la frontera i que la casa dels Hohenfels se'm tancava per sempre. Va dirigir-se a poc a poc cap a la porta, va prémer suaument el botó i la porta s'obrí silenciosament i misteriosa. Es va girar per fer-me un gest amb la mà però no el vaig correspondre. Tenia les mans aferrades als barrots com un presoner clamant per la llibertat. Els grifons, amb els becs i les urpes com falçs baixaven la mirada per contemplar-me mentre mantenien alt i triomfant l'escut d'armes dels Hohenfels.

No va convidar-me mai més a casa seva i li vaig agrair que tingués el tacte de no fer-ho. Ens trobàvem com abans, com si no hagués passat res, i ell venia a veure la meva mare, però cada vegada ho feia menys. Tots dos sabíem que les coses no tornarien a ser mai més com abans i que aquell era el principi de la fi de la nostra amistat i de la nostra infantesa.

I la fi no va trigar gaire. El vendaval que havia començat bufant a l'est ja havia arribat a Suàbia. Va anar augmentant d'intensitat fins a adquirir la força d'un tornado i no va amainar fins que, uns dotze anys més tard, Stuttgart era destruïda en tres quartes parts, la medieval Ulm era un munt de runes i Heilbronn un escorxador on havien mort dotze mil persones.

Quan vaig tornar a l'escola després de les vacances d'estiu, que havia passat a Suïssa amb els meus pares, la inexorable realitat penetrà per primer cop des de la Primera Guerra Mundial al Karl Alexander Gymnasium. Fins llavors, i per un període molt més llarg del que a mi em va semblar en aquell moment, l'escola havia estat un temple d'humanitats en el qual els filisteus no havien aconseguit d'introduir la seva tecnologia i política. Homer i Horaci, Eurípides i Virgili encara tenien allà més importància que els inventors i els mestres temporals del món. És veritat que a l'anterior guerra havien mort un centenar de nois, però el mateix els havia passat als espartans a les Termòpiles i als romans a Canà. Morir per la pròpia pàtria era una manera de seguir el seu exemple llargament respectat.

*Noble és aquell que cau al front de batalla
lluïtant bravament per la terra nadiua
i miserable l'home que implora, apàtrida
infidel, fugitiu de terres fèrtils.*

Però participar a la lluita *política*, això era una altra història. ¿Com podien pretendre que compreguéssim què estava passant quan els nostres professors d'història s'havien limitat a explicar-nos el que havia passat abans de 1870? ¿Com podien ells, pobres diables, comprimir els grecs i els romans, els emperadors divins de Roma i els reis suabis, Frederic el Gran, la revolució francesa, Napoleó i Bismarck en les dues hores setmanals que els adjudicaven? Òbviament, ja ni tan sols nosaltres podíem continuar ignorant en aquells moments el que passava fora del nostre temple. Per tota la ciutat hi havia profusió de cartells vermells de sang que denunciaven Versalles i els jueus; les esvàstiques i les falçs i els martells desfiguraven les parets de la ciutat i llargues processons de desocupats feien marxos i contramarxos pels carrers; però tan bon punt entràvem a l'escola, el temps es detenia i imperava la tradició.

A mitjan setembre va arribar un professor d'història nou, Herr Pompetzki. Venia d'algun lloc entre Danzig i Königsberg, cosa que probablement el feia el primer prussià que ensenyava a l'escola i la seva manera de parlar tancada, menjant-se

paraules, sonava estranya a l'oïda d'uns nois acostumats al dialecte obert i mandrós dels suabis.

—Cavallers —va començar el seu discurs—, hi ha història i història. La història que expliquen els llibres i la història que vindrà. Ho sabeu tot pel que fa a la primera, però no sabeu res pel que fa a la segona perquè hi ha poders obscurs, dels quals confio poder-vos parlar, que tenen molt interès a mantenir-vos-la oculta. De moment, malgrat tot, els podem anomenar «poders obscurs», poders que estan actuant a tot arreu: a Amèrica, a Alemanya i, especialment, a Rússia. Aquests poders, disfressats més o menys sàviament, influeixen la nostra manera de viure, i minen la nostra moral i la nostra herència nacional. «Quina herència?», us preguntareu. «¿De què esteu parlant?». Cavallers, ¿no us sembla increïble que ho hàgiu de preguntar? ¿Que no hàgiu sentit a parlar del do impagable que se'ns ha concedit? Deixeu-me que us digui el que ha significat aquesta herència al llarg dels darrers tres mil anys. Per volts de l'any 1800 abans de Crist, van aparèixer a Grècia algunes tribus àries, els doris. Fins llavors, Grècia, un país pobre i muntanyós, habitat per gent d'una raça inferior, havia estat adormit, impotent, era la llar dels bàrbars sense passat i sense futur. Però poc després que arribessin els aris, l'escena va canviar totalment fins que, com ja sabem, Grècia va engendrar la civilització més brillant de la història de la humanitat. Ara, avancem-nos una mica en el temps. Tots heu sentit a parlar dels anys foscos que seguiren la caiguda de Roma. ¿Us sembla que podia ser pura casualitat que comencés la Renaixença poc després que els emperadors alemanys haguessin baixat a Itàlia? ¿No us sembla més probable que fos la sang alemanya la que va fecundar els camps italians, estèrils des de la caiguda de Roma? ¿Pot ser simple coincidència que les dues civilitzacions més grans de la història hagin nascut de seguida després de l'arribada dels aris?

I així va continuar més d'una hora. Amb molta cura va evitar esmentar els «poders obscurs», però jo sabia, i tothom sabia, a qui es referia i encara no havia deixat l'aula que va originar-se una violenta discussió en la qual jo no vaig participar. La majoria estaven d'acord que era una bestiesa.

—I què passa amb la civilització xinesa? —va cridar Frank—. I els àrabs? I els inques?

No havia sentit parlar mai de Ravenna aquell idiota?

Però d'altres, especialment els més soques, van dir que aquella teoria tenia el seu què. ¿Quina altra raó podia haver-hi per explicar la misteriosa ascensió de Grècia tan poc temps després de l'arribada dels doris?

Però fos el que fos allò que els nois pensessin de Pompetzki i de les seves teories, la seva arribada va canviar totalment l'ambient d'un dia per l'altre. Fins llavors no havia hagut d'enfrontar-me mai amb més hostilitat que la que hom es troba normalment entre nois de diferents classes i amb diferents interessos. No hi havia ningú que semblés tenir una opinió massa desfavorable de mi i no havia hagut de suportar cap intolerància religiosa o racial. Però un dia, en arribar a l'escola, vaig

sentir el brogit d'una discussió violenta a través de la porta tancada de la meva classe. «Els jueus», vaig sentir, «els jueus». Eren les úniques paraules que vaig poder distingir però es repetien com si es tractés d'un refrany i no hi havia cap possibilitat d'interpretar malament la passió amb què eren pronunciades.

Quan vaig obrir la porta la discussió va acabar abruptament. Hi havia sis o set nois drets formant un grup. Em van mirar com si em veiessin per primera vegada. Cinc d'ells se'n van anar cap als seus llocs, però dos —Bollacher, l'inventor de «Castor i Pollak» que feia un mes que pràcticament no em dirigia la paraula, i Schulz, un brètol agressiu que pesava com a mínim vuitanta quilos, fill d'un pastor de poble i condemnat a seguir els passos del seu pare— se'm van quedar mirant fixament als ulls. Bollacher va somriure, el tipus de somriure estúpid i superior que adopta el rostre d'alguna gent quan veuen un mandril al zoològic, però Schulz, tapant-se el nas com si fes pudor alguna cosa, em mirà provocativament. Vaig vacil·lar uns moments. Em semblava que tenia el cinquanta per cent de possibilitats d'abatre aquell gran taujà, però tampoc no veia que allò pogués resoldre res. L'ambient de l'escola estava ja massa impregnat de verí. Així que me'n vaig anar al meu lloc i vaig fer veure que repassava els deures —com Konradin, que feia cara d'estar massa ocupat per veure o sentir què passava al seu voltant.

Aleshores Bollacher, encoratjat per la meva renúncia a plantar cara al repte de Schulz, va venir corrents cap a mi.

—¿Per què no te'n tornes a Palestina, que és d'allà on véns? —va cridar, i traient un trosset de paper imprès de la butxaca, el va llepar i el va enganxar al banc de davant meu. Hi deia: «Els jueus han arruïnat Alemanya. Poble, desperta!».

—Treu-lo —vaig dir-li.

—Treu-lo tu mateix —em va respondre—. Però vés amb compte: si el treus et trencaré tots els ossos del cos.

Arribàvem al punt culminant. Gairebé tots els altres, incloent-hi Konradin, s'havien aixecat per veure què passava. Aquest cop estava massa espantat per vacil·lar. Havia d'actuar o morir. Vaig donar un cop a Bollacher a la cara amb totes les meves forces. Va trontollar una mica i s'hi va tornar. Cap de nosaltres dos no era un expert i allò era una simple batussa... sí, però era també un nazi contra un jueu, i jo lluitava en el bàndol dels bons.

No n'hauria tingut prou amb el convenciment apassionat d'aquest fet per sortir-ne ben parat si Bollacher no hagués relliscat en llançar-me un cop de puny que jo vaig esquivar i no s'hagués donat un cop contra els pupitres en el precís moment que entrava a l'aula Pompetzki. Assenyalant-me, amb llàgrimes de mortificació als ulls, Schulz va dir:

—Schwarz m'ha atacat.

—Per què t'has ficat amb Bollacher? —va dir Pompetzki mirant-me.

—Perquè m'ha insultat —vaig dir tremolant de ràbia i molt inquiet per tot plegat.

—T'ha insultat? Què t'ha dit? —va preguntar Pompetzki suaument.

—M'ha dit que me'n tornés a Palestina.

—Ah, ja ho veig —va dir Pompetzki somrient—. Però això no és un insult, estimat Schwarz! És un consell lògic, amistós. Seieu, tots dos. Si voleu baralleu-vos a fora tant com vulgueu. Però recorda, Bollacher, que has de ser pacient. Els nostres problemes es resoldran aviat. I ara tornem a la lliçó d'història.

Quan es va fer fosc i va arribar el moment d'anar-se'n a casa vaig esperar que marxés tothom. Encara tenia la lleugera esperança que *ell* m'estaria esperant, que m'ajudaria i em donaria un consol ara que era quan més el necessitava. Però quan vaig sortir, el carrer era tan fred i desert com la platja en un dia d'hivern.

De llavors ençà l'evitava. Que el veiessin amb mi només hauria servit per posarlo en una situació complicada i confiava que ell agrairia la meva decisió. Ara estava sol. Gairebé ningú no em dirigia la paraula. Múscul Max, que últimament portava una petita esvàstica de plata a la jaqueta, ja no em va escollir mai més per demostrar les meves qualitats gimnàstiques. Fins i tot els antics professors semblaven haver-me oblidat. No em sabia gaire greu. Havia començat el procés llarg i cruel del desarrelament, i les llums que m'havien guiat s'havien enfosquit.

Un dia de començament de desembre en què arribava a casa cansat al vespre, el meu pare em va fer anar al seu consultori. Els darrers mesos s'havia envellit molt i semblava que li costés de respirar.

—Seu, Hans, vull parlar amb tu. El que ara et diré et pot sorprendre molt. La mare i jo hem decidit enviar-te a Amèrica, de moment si més no, fins que afluixi la tempesta. Els nostres parents de Nova York es faran càrrec de tu i miraran de ficar-te a la universitat. Ens sembla que això serà el millor per a tu. No m'has dit res del que passa a l'escola, però m'imagino que no haurà estat gaire fàcil. A la universitat encara pot ser pitjor. Oh... la separació no serà molt llarga! La nostra gent recuperarà el seny d'aquí a pocs anys. Pel que fa a nosaltres, ens quedarem. Aquesta és la nostra pàtria i això és casa nostra i no deixarem que cap «gos austríac» ens la robi. Sóc massa vell per canviar d'hàbits, però tu ets jove, tens tot el futur per endavant. I ara no posis problemes, no discuteixis, o encara ens ho faràs més difícil. I per l'amor de Déu, no en parlis ni mica!

I així es va disposar. Vaig deixar l'escola per Nadal i el 19 de gener, el dia del meu aniversari, quasi exactament un any després que Konradin entrés a la meua vida, vaig marxar a Amèrica. Dos dies abans de marxar vaig rebre dues cartes. La primera era un vers, esforç conjunt de Bollacher i Schulz:

*Petit jueu, contents t'acomiadem
Que et trobis amb Moisès i Isaac a l'infern.*

*Petit jueu, a on aniràs?
a unir-te amb els jueus de més enllà?*

*Petit jueu, no tornis mai més per aquí
o trencarem el teu coll maleït.*

La segona deia:

Estimat Hans:

M'és molt difícil escriure aquesta carta. Deixa'm dir-te abans de tot que em sap molt greu que te'n vagis a Amèrica. No pot ser fàcil per a tu, que estimes Alemanya, començar una nova vida a Amèrica —un país amb el qual ni tu ni jo no tenim res en comú— i puc imaginar-me l'amargor i tristesa que deus sentir. Per altra banda, probablement és el millor que pots fer. L'Alemanya de demà serà diferent de l'Alemanya que nosaltres

coneixem. Serà una nova Alemanya sota el liderat de l'home que haurà de determinar el nostre futur i el futur del món per centenars d'anys. Et sorprendrà que et digui que jo crec en aquest home. Només ell pot salvar el nostre país del materialisme i del bolxevisme, només amb ell podrà recuperar Alemanya l'ascendència moral que ha perdut per follia pròpia. Tu no hi estaràs d'acord, però no veig cap altra esperança per a Alemanya. Podem elegir entre Stalin i Hitler, i jo prefereixo Hitler. La seva personalitat i sinceritat em van impressionar més del que jo havia cregut possible. El vaig conèixer recentment quan era a Munic amb la meva mare. Aparentment és un home insignificant, però només de sentir-lo un se sent transportat pel poder de la seva convicció, per la seva voluntat de ferro i per la seva intensitat demoníaca i intuïció profètica. Quan vam marxar, la meva mare tenia llàgrimes als ulls i no parava de repetir: «Déu ens l'ha enviat». Em sap més greu del que puc expressar que per un temps —potser un o dos anys— no hi hagi lloc per a tu a la nova Alemanya. Però no veig cap motiu que pugui impedir-te tornar més tard. Alemanya necessita gent com tu i estic convençut que el Führer és plenament capaç de distingir entre els elements jueus bons i els dolents.

*Perquè aquell que viu a prop dels seus orígens
està poc disposat a deixar el seu lloc.*

M'alegra que els teus pares hagin decidit quedar-se. Evidentment ningú no els molestarà i podran viure i morir aquí en pau i seguretat.

Potser algun dia els nostres camins es tornaran a creuar. Sempre et recordaré, estimat Hans! Has influït molt en mi. M'has ensenyat a pensar i a dubtar i, per mitjà del dubte, a trobar el nostre Senyor Jesucrist i Salvador.

Teu, KONRADIN V. H.

I així vaig venir a Amèrica. Fa trenta anys que sóc aquí.

Quan vaig arribar, vaig anar a l'escola i després a Harvard, on vaig estudiar Dret. No m'agradava gens. Jo volia ser poeta però el cosí del meu pare no estava disposat a sentir bajanades.

—Poesia, poesia —va dir—, ¿et penses que ets un altre Schiller? Quant guanya un poeta? Primer estudia Dret. Després escriu totes les poesies que vulguis a les estones lliures.

I així vaig estudiar Dret, em vaig fer advocat als vint-i-cinc anys i vaig casar-me amb una noia de Boston amb qui he tingut un fill. Com a advocat, no m'ha anat pas malament i la majoria de gent opina que he triomfat a la vida.

Superficialment, tenen raó. Ho tinc «tot»: un apartament amb vista al Central Park, cotxes i un lloc al país. Sóc membre d'uns quants clubs jueus, etcètera. Però jo sé més coses. No he fet mai allò que realment volia fer: escriure un bon llibre i *un bon poema*. Al principi no vaig tenir coratge per posar-m'hi perquè no tenia diners, però ara que tinc diners em manca valor perquè no tinc confiança. Així que, en el fons del meu cor, em considero un fracassat. No és que això importi gaire. *Sub specie aeternitatis*, tots, sense excepció, som uns fracassats. No sé on vaig llegir que «la mort soscava la nostra confiança en la vida fent-nos veure que, a la fi, tot és igual de fútil davant l'obscuritat final». Sí, «fútil» és la paraula exacta. Tot i així, no em puc queixar: tinc més amics que enemics i hi ha moments en què gairebé estic content de viure: quan veig pondre's el sol i sortir la lluna, o quan veig neu als cims de les muntanyes. I també tinc d'altres compensacions, com la de donar suport tant com puc a les causes que considero bones: la igualtat racial, per exemple, o l'abolició de la pena de mort. Estic satisfet del meu èxit financer perquè m'ha permès ajudar els jueus a construir Palestina i els àrabs a establir alguns dels seus refugiats. Fins i tot he enviat diners a Alemanya.

Els meus pares són morts, però em plau poder dir que no van morir a Belsen. Un dia van col·locar un nazi a la porta del consultori del meu pare amb un cartell que deia: «Alemanys, aneu amb compte. Eviteu els jueus. Aquell que tracta amb un jueu queda contaminat». El meu pare es va posar l'uniforme d'oficial amb totes les seves condecoracions, incloent-hi la Creu de Ferro de primera classe, i es va posar al costat del nazi. El nazi s'anava posant nerviós i a poc a poc es va anar ajuntant una multitud. Primer els miraven amb silenci però a mesura que augmentava la quantitat de gent, van començar a sentir-se murmuris que culminaren finalment en befes agressives.

Però l'hostilitat anava dirigida contra el nazi que, passada una estona, va plegar veles i va marxar. No va tornar ni va ser reemplaçat. Uns dies després, mentre la mare dormia, el meu pare va obrir el gas; així van morir. Des que van morir, he evitat tant

com m'ha estat possible de trobar-me amb alemanys i no he obert mai més un llibre alemany, ni tan sols un de Hölderlin. He intentat oblidar.

No cal dir que m'he topat inevitablement amb alguns alemanys, bones persones que havien estat a la presó per lluitar contra Hitler. Abans d'estrènyer-los la mà sempre m'assabento del seu passat. Has d'anar amb molt de compte quan acceptes un alemany. ¿Com pots estar segur que l'home amb qui parles no s'ha mullat les mans amb la sang dels teus amics i coneguts? Però en aquests casos no hi havia cap mena de dubte. Malgrat el seu historial de resistència, tenien una certa tendència a sentir-se culpables i em sabia greu per ells. Però, fins i tot amb ells, feia veure que parlar alemany em representava un gran esforç.

És una mena de façana protectora que adopto quasi (per bé que no del tot) inconscientment quan he de parlar amb un alemany. Evidentment, puc parlar l'idioma perfectament, deixant de banda l'accent americà que tinc, però no m'agrada gens utilitzar-lo. Les meves ferides encara són obertes i el fet que em recordin Alemanya és com si m'hi posés sal.

Un dia vaig trobar-me un home de Württemberg i li vaig preguntar què havia passat a Stuttgart.

—Tres quartes parts de la ciutat quedaren derruïdes —va dir-me.

—Què va passar amb el Karl Alexander Gymnasium?

—Runes.

—I el Palais Hohenfels?

—Runes.

Vaig riure de valent.

—De què rieu? —em va preguntar l'home sorprès.

—No em faci cas —vaig dir.

—No hi ha pas res de divertit, en això —va dir ell—. No puc pas veure-hi la gràcia.

—No em faci cas —vaig repetir—. No té cap gràcia.

Quina altra cosa li hauria pogut dir? Com podia explicar-li per què havia rigut si no ho entenc ni jo.

Tot això m'ha vingut avui a la memòria en rebre de cop i volta una carta — acompanyada d'un llibret de noms— del Karl Alexander Gymnasium, demanant-me la col·laboració econòmica per erigir un monument als nois que havien mort a la Segona Guerra Mundial. No sé com han aconseguit la meva adreça. No puc entendre com van descobrir que feia un miler d'anys jo havia estat «un d'ells». El meu primer impuls va ser llençar-ho tot a la paperera: ¿per què havia de preocupar-me de la «seva» mort?; no tenia res a veure amb «ells», absolutament res. Aquesta part de mi no havia existit mai. Havia esborrat disset anys de la meva vida sense demanar-los mai res, a «ells», i ara «ells» em demanaven la *meva contribució*!

Però a la fi vaig canviar d'idea. Vaig llegir la carta: quatre-cents nois havien mort o desaparegut a la guerra. Després venia una llista de noms en ordre alfabètic. Me'ls vaig mirar evitant la lletra «H».

«ADALBERT, Fritz, mort a Rússia, 1942». Sí, a la classe hi havia un noi amb aquest nom. Però no el recordava gaire, devia haver estat tan insignificant per a mi en vida com ho era ara mort. El mateix em va passar amb el següent nom: «BEHRENS, Karl, desaparegut a Rússia, probablement mort».

I aquells eren nois amb qui hauria pogut viure molts anys, que un cop van ser vius i plens d'esperança, que reien i vivien com jo.

«FRANK, Kurt». Sí, aquest el recordava. Era un dels tres «Caviar», un noi agradable. Em va saber greu.

«MULLER, Hugo, morí a l'Àfrica». També el recordava. Vaig tancar els ulls i la meva memòria dibuixà, com un daguerreotip descolorit, el perfil borrós d'un noi ros amb pigues, però això era tot. Era mort. Pobre xaval.

Amb «BOLLACHER, mort, tomba desconeguda», la cosa canviava. S'ho mereixia —si és que algú mereix que el matin (i «si» és la paraula clau). I també Schulz. Oh, els recordava molt bé! No havia oblidat el seu poema. Com començava?

*Petit jueu, contents t'acomia dem
Que et trobis amb Moisès i Isaac a l'infern.*

Sí, mereixien ser morts!... si és que algú s'ho mereix.

I em vaig mirar la llista de cap a peus, saltant-me els noms començats amb H i, en acabat, vaig comptar que dels quaranta-sis que érem a classe, vint-i-sis havien mort per «das 1000-jährige Reich».

I llavors vaig deixar el llibret a la taula... i em vaig posar a esperar.

Vaig esperar deu minuts, mitja hora, mirant tota l'estona aquell imprès que sorgia del meu passat antediluvià. Havia arribat sense ser-hi convidat a destorbar la meua pau mental i a recordar-me una cosa que havia intentat oblidar amb totes les forces.

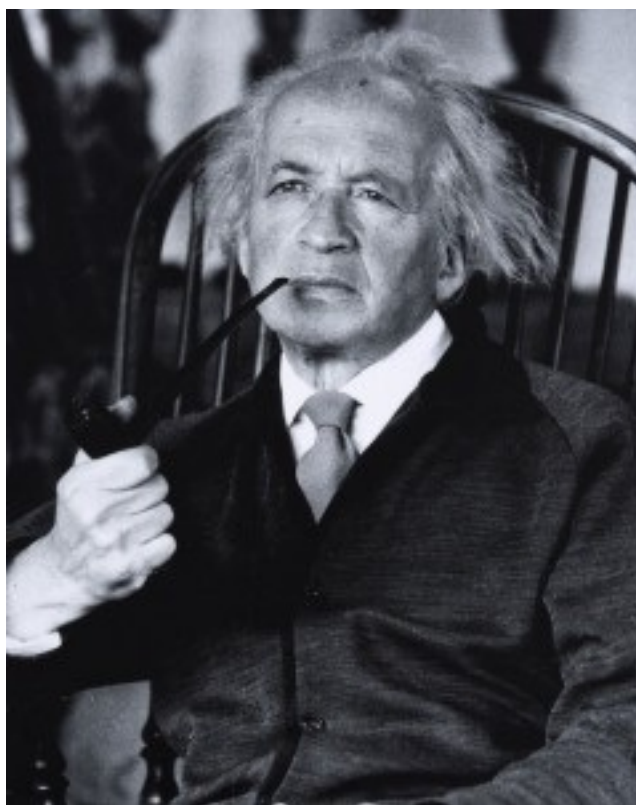
Vaig treballar una mica, vaig fer algunes cartes, algunes trucades. I seguia sense ser capaç de deixar en pau l'imprès ni de mirar d'una vegada el nom que em tenia obsedit.

Per fi vaig decidir-me a trencar aquell fullet atroç. Realment volia o necessitava saber-ho? ¿Què hi feia que fos mort o viu si no el tornaria a veure en cap cas?

Però podia estar-ne segur? ¿Era realment del tot impossible que de sobte s'obris la porta i entrés ell? I, de fet, no estava sentint ja els seus passos?

Vaig agafar el fullet i em vaig disposar a esquinçar-lo. Però, al darrer moment, em vaig aturar. Armant-me de valor, tremolant, el vaig obrir per la lletra «H» i vaig llegir:

«VON HOHENFELS, Konradin, implicat en el complot per assassinar Hitler. *Executat*».

FRED UHLMAN (Stuttgart, 1901 - Londres, 1985) fou un escriptor i pintor alemany d'origen jueu.

Va realitzar els seus estudis i va exercir la seva professió d'advocat a Alemanya fins que va haver d'abandonar el país de por de la persecució del règim nazi, creuant la frontera amb França el 1933. Va arribar a París on la seva titulació com advocat no li era d'utilitat i es va dedicar a la pintura per a sobreviure. Més tard, es va dedicar a diversos negocis de diversa índole. Va ser un prestigiós pintor encara que va arribar a la fama com a escriptor. El 1936 va passar un breu període de temps a Tossa de Mar, on va conèixer Diana, una dona anglesa de vacances, que esdevindria la seva muller. A Espanya el sorprengué l'esclat de la guerra civil. Aquest mateix any es va traslladar a Anglaterra sense saber anglès, on a pesar de la seva condició permanent d'estranger s'enamorà del camp anglès, pel record de la seva terra natal. A causa del seu origen alemany va ser reclòs en un camp de presoners durant 6 mesos per ser sospitós d'espionatge. La seva obra més aclamada va ser la novel·la *L'amic retrobat*, publicada el 1971, prologada per Arthur Koestler en l'edició de 1977, la qual es va convertir en un best-seller, escrita en un moment de la seva vida en el qual ell mateix reconeixia haver fracassat com a pintor. La segona part d'aquesta novel·la, *L'ànima valenta*, es va publicar pòstumament el 1996.